

Любіць
Беларусь
і яе гісторыю
стар. 4

Глыбіня
адчування
жыцця
стар. 6

Крыніца
роздумаў
і сумненняў
стар. 12

Творчымі сцэжкамi

Фота Лізаветы Голад.

Стэнд Мядзельскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя М. Танка.

Яркія падзеі XXIII Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі «Маладзечна-2024» запаланілі горад на мінулым тыдні. Першыя мерапрыемствы стартавалі 11 чэрвеня. Канцэртныя праграмы, майстар-класы, конкурсы, выстаўкі і шмат чаго іншага... Але пра ўсё па парадку.

У рамках фестывалю было заяўлена нямала канцэртаў самых розных жанраў. Кожны мог выбраць тое, што яму даспадобы: ад акадэмічнай і народнай музыкі да эстраднай. Цёпла глядачы сустрэлі арт-групу «Беларусы» на іх творчым вечары ў Палацы культуры. Асабліва цікава было слухаць гэтую музыку пасля сустрэчы ў рамках праекта «Асоба эпохі», дзе ўсе ахвотныя маглі даведацца шмат новага і цікавага пра кіраўніка калектыву, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Валерыя Шмата, які распавёў пра свой творчы шлях і сям'ю.

— Я ганаруся тым, што нарадзіўся ў самым улонні Беларусі. Я чуў беларускую мову не толькі з экрану тэлебачання, але і з вуснаў сваіх родных і блізкіх. Беларускую песню слухаў не толькі ў харавых, аркестравых выкананнях, але і пад цымбалы, гармонік і іншыя музычныя інструменты, якія рабілі майстры таго часу, — падзяліўся ён.

«ЛіМ»-акцэнт

Пашана. Дзяржаўных узнагарод удастоены 48 прадстаўнікоў розных сфер дзейнасці. Адна з іх — Лукашукі прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Ордэны, медалі і ганаровыя званні прысвоены за шматгадовую плённую працу, высокі прафесіяналізм, узорнае выкананне службовых абавязкаў, актыўны ўнёсак у грамадска-палітычным жыцці краіны, смеласць і рашучасць, працяжэння пры выратаванні людзей на вадзе і ў час пажару, заслугі ў воінскай і дзяржаўнай службе, ахове дзяржаўнай грамадзянскай абароны, развіццё рэальнага сектара эканомікі і знешнеэканамічных сувязей, ветэранскага руху, выхаванне папрадсцяжача пакалення, выдатныя дасягненні ў будаўніцтве, адукацыі і культуры. Так, медалём Францыска Скарыны адзначаны ў тым ліку начальнік ваеннага аркестра — ваенны дырыжор 16-й пагранічнай групы пагранічнай службы Сяргей Аляксеевіч.

Юбілей. Праграма да 100-годдзя з дня нараджэння Васіля Быкава праходзіць у музеі-дачы народнага пісьменніка — філіяле Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Так, сёння ўдзельнікам прадстаўляюць мерапрыемства «Шумны бязроз» ў фармаце літаратурна-мастацкага пленэру. У яго ўваходзяць бліж-лекцыя па тэорыі літаратуры, чытанне мастацкага эса «Аўтамабіль, час і Васіль Быкаў», літаратурны гульні, напісанне ўдзельнікамі невялікіх мастацкіх твораў, стварэнне ілюстрацыяў да іх. Заўтра, у апошні дзень святкавання, наведвальнікі музея прымуць удзел у праграме «Васільковы пленэр». Будзе магчымаць заняцца роспісам шпэраў у тэхніцы малявання дываноў. Тэма — «Вячэрні вобразы В. Быкава праз ісітны мастацтва».

Прэм'ера. Гістарычную драму «Радавыя» па вядомай п'есе Аляксея Дударова прадставілі ў Тэатры-студыі кінаакцёра. «Думаю, мне пашанавала, што я стаўлю «Радавыя» Аляксея Дударова, — цытуе БелТА рэжысёра-пастаноўчыка спектакля, мастацкага кіраўніка Тэатра-студыі кінаакцёра, народнага артыста Беларусі Аляксандра Яфрэмава. — Гэтая п'еса для мяне па маштабе падзей — антычная трагедыя, як у Сафокла, Эўрыпіда. Герой Дударова, іх драматычная сутнасць, жыццёвыя абставіны і вопыт у большасці трагічныя: страць, пакуты, боль. Гэта зусім не антываенная п'еса. Яна патрыятычная. Пры гэтым вельмі магутная, сур'ёзная, чалавечная. Гэта п'еса пра Беларусь, пра генэз, пра беларускую натуру і характар, у якім так шмат добра, пяшчоты і чалавеклюбства. Разам з тым гэтая п'еса аб гераізме народа, яго дзіўнай сіле жыццявага і гатоўнасці абараняць тое, што для яго дорага. І дорага не толькі для нашага народа, але і для ўсіх людзей у цэлым».

Пярэдадзень. Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры запрашае сёння на сустрэчу з Галінай Левінай, архітэктарам, мастаком, кіраўніком творчай майстэрні Леаніда Левіна. Мерапрыемства «Маяк памяці» запланавана на перададні Дня ўсенароднай памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны і генцыду беларускага народа. Гаворка будзе ісці пра гісторыю з'яўлення мемарыялаў, бо ў аснове кожнага з іх, падкрэсліваюць арганізатары, ёсць і літаратурны складнік, гістарычны факт, які ўвасобілі ў архітэктуру.

• Тым часам Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрашае на «Купальскае ноч у Купальным доме», якая адбудзецца сёння, напярэдадні дня нараджэння Янкі Купалы. Святочны вечар пройдзе пры ўдзеле сямейнага фальклорнага калектыву роду Лямбівічаў «Крона» Ракаўскага цэнтру народнай творчасці Валожынскага раённага цэнтру культуры і тэатра моды «ШармАнн» Хацкевінска сельскага Дома культуры. У праграме — традыцыйная музыка, купальскія песні і гульні, майстар-класы па пляценні купальскіх вянок, лозапляценні, роспісе па тканіне, вырабе керамічных лялек, старадаўніх песняў і танцаў, а таксама квест «Люблю Купалу».

Свята. З 26 да 30 чэрвеня ў Віцебску пройдзе шэраг святочных мерапрыемстваў з нагоды 1050-годдзя горада, а таксама правядзення XI Форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі. Так, цэнтральныя вуліцы Суворова, Крылова і Пушкіна ператворацца ў маштабную выстаўку-кірмаш рамеснікаў, мастакоў з дэманстрацыяй беларускіх традыцый, звычай і нацыянальнай кухні. Кожная ўстанова музейнага тыпу падрыхтавала выставачныя практы і тэматычныя экспазіцыі. Паркі імя Фрунзе, імя Савецкай Арміі, Пераможцаў і Тысячагоддзя парадуюць гасцей культурна-забавальнымі і аздораўленчымі праграмамі. У святочных дні і напярэдадні пройдзе некалькі фестываляў: «Кубак кнігіні Вольгі», «ФотаКрок», другі год запар — фестываль гістарычнай рэканструкцыі «Плоская гара».

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

3 памяццю пра калмыцкага партызана

УСПБ прыйшло віншаванне з 90-годдзем стварэння ў Беларусі пісьменніцкай арганізацыі ад калмыцкай паэтэсы, празаіка, літаратуразнаўцы, доктара філалагічных навук Рымы Ханінавай.

«Паважаныя калегі-сяброў! Рада павіншаваць са знамянальнай датай у гісторыі краіны — 90-годдзем Саюза пісьменнікаў Беларусі, — піша Рыма Міхайлаўна. — Слаўны шлях пісьменнікаў Беларусі з дня правядзення 8—14 чэрвеня 1934 года Першага з'езда Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР адзначаны вялікім укладам у літаратуру і мастацтва СССР, стварэннем класічнай савецкай беларускай літаратуры і развіццём сучаснага беларускага пісьменства ў кантэксце расійскай і сусветнай літаратуры.

Творчасць Францыска Скарыны, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Петруся Броўкі, Васіля Быкава, Алёся Адамовіча і іншых беларускіх славецнікаў вядома на ўсёй поставадзай і сусветнай прасторы, у тым ліку і ў перакладах на калмыцкую мову.

Дружба народаў Беларусі і Расіі, замацаваная агульнай гісторыяй і культурай, вытрымала выпрабаванне часам, атрымала новы імпульс на мяжы стагоддзяў, сцвярджаючы агульначалавечы каштоўнасці, імкненне да міру і дабрабыту братэраў краіны.

Ад імя сямі Міхаіла Ванькаевіча Хонінава — Мішы Чорнага, легендарнага камандзіра роты Магілёўскага партызанскага злучэння ў гады Вялікай Айчыннай вайны, калмыцкага пісьменніка, які лічыў Беларусь сваёй другой радзімай-маці, які апяваў яе, як удзячны сын, у сваёй творчасці — у прозе, паэзіі, драматургіі, наведваў гэтую бласлаўленую зямлю ў святы і будзённыя дні,

які перакладаў творы беларускіх сяброў на калмыцкую мову, віншую ўсіх, пісьменнікаў і чытачоў, з урачыстасцямі з нагоды выдатнага юбілея.

Ад імя Калмыцкага рэгіянальнага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі віншую калег з юбілеем. Ганаруся тым, што прынята ў Саюз пісьменнікаў Беларусі, гэта год для мяне асабіста і для маёй сям'і, для нашай пісьменніцкай дынастыі, гэта гістарычная і асабістая памяць, звязаная з біяграфіяй і мастацкай спадчынай Міхаіла Ванькаевіча Хонінава...»

Рыма Ханінава ў апошнія гады наведвала Беларусь, удзельнічала ў Міжнародным сімпозіуме літаратураў «Пісьменнік і час» у 2017 годзе. Намаганямі дачкі партызана ў Беразіно ўсталявана мемарыяльная дошка на вуліцы, якая носіць імя ганаровага грамадзяніна Беразіно калмыцкага пісьменніка і беларускага партызана Міхаіла Хонінава (1919—1981). У Беларусі ў 1970 годзе выйшла на беларускай мове кніга паэзіі калмыцкага творцы — «Хвоі і цюльпаны». А ў 1977-м — зборнік вершаў М. Хонінава ў перакладах паэта-франтавіка Аляксея Пысіна. Калмыцкі паэт — аўтар паэмы пра Хатынь. Ужо ў XXI стагоддзі да перакладаў паэзіі М. Хонінава на беларускую мову прычыніліся маладыя беларускія паэты Таццяна Сівец, Рагнед Малахоўскі, Адам Шостака.

У апошнія гады на старонках беларускіх і калмыцкіх медыя з'явілася няшмат публікацый пра беларуска-калмыцкія літаратурныя сувязі. Спрыяе развіццю гэтых сяброўскіх стасункаў і перакладчыцкая праца Міхася Пазнякова, які пераўвасобіў на беларускую мову творы вядомага калмыцкага паэта Эрдні Эльдышава.

Кастусь ХАДЫКА

Прывітанне з Чачэнскай Рэспублікі

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі працягваюць паступаць віншаванні з нагоды 90-годдзя з дня заснавання. Адно з вітанніў — ад Праўлення Саюза пісьменнікаў Чачэнскай Рэспублікі (Расійская Федэрацыя).

Падпісана віншаванне старшынё праўлення Аламахадам Абдул-Хамідавічам Ельсаевым. Празаік, паэт, журналіст, дэпутат Парламенту Чачэнскай Рэспублікі звярнуўся да беларускіх калег з наступнымі словамі: «Паважаныя калегі! Дарагія сяброў! Ад імя пісьменнікаў Чачэнскай Рэспублікі вітаю вас і віншую з 90-гадоваым юбілеем Саюза пісьменнікаў Беларусі! Юбілей пісьменніцкай арганізацыі краіны — гэта не толькі штырхі ў асабістых і творчых біяграфіях пісьменнікаў, гэта знакавая дата ў гісторыі літаратуры, духоўным развіццю народа.

Сучасная беларуская пісьменнік я прадаўжальнік традыцый сваіх папярэднікаў узбагачаюць духоўны каштоўнасці ўласнага народа, а таксама прыцягваюць да іх прадстаўнікоў іншых народаў. Гэае прыцягненне ідзе ў тым ліку і праз міжлітаратурныя, міжкультурныя творчыя стасункі. Чачэнская Рэспубліка і Рэспубліка Беларусь звязаны міжлітаратурнымі сувязямі з савецкага часу. А за апошнія дзесяці гадоў нашы творчыя сувязі атрымалі новае напярэнне: тэма беларускай літаратуры пашырылася і актыўна прысутнічае

ў чачэнскім друку і на тых літаратурных мерапрыемствах, якія праводзяцца ў рэспубліцы, як і тэма чачэнскай літаратуры — у беларускай літаратурнай прасторы. З абодвух бакоў у мясцовых СМІ, літаратурных часопісах і кнігах было шмат публікацый чачэнскіх і беларускіх класікаў і сучаснікаў — як і ў перакладах на нацыянальныя мовы, так і на рускай мове. З гэтага мноства асабліва хацелася б вылучыць кнігі Алёся Карлюкевіча «Адрасы рускай літаратуры ў Беларусі. Адрасы беларускай літаратуры ў Расіі» і «Слова Купалы кроцьчэ па свеце» — у іх утрымліваюцца інтэрв'ю, эса і нарысы пра сяброў беларускай літаратуры, у тым ліку нарысы-партрэтны чачэнскіх пісьменнікаў Халіда Ошава, Мусы Ахмадава, Адама Ахматукаева, Лулы Куні і Пецітам Пеціравай; гэта і калектыўны зборнік на беларускай мове «Каронні сілу берагуць», куды ўвайшлі вершы чачэнскіх паэтаў Алвадзі Шайхіева, Адама Ахматукаева, Лулы Куні і Пецітата Пеціравай у перакладзе Віктара Шніпа; гэта і беларуская кніга вершаў Адама Ахматукаева «Зямля Айчыны» ў перакладзе Міхася Пазнякова. Карыстаючыся нагодай, яшчэ раз выказвае удзячнасць беларускім калегам за такую ўвагу да тэмы чачэнскай літаратуры.

Саюз пісьменнікаў Беларусі рэгулярна праводзіць мерапрыемствы міжнароднага фармату, дзе абмяркоўваюцца пытанні мастацкай літаратуры, у прыватнасці мастацкага перакладу

як кірунку, які спрыяе развіццю міжкультурных сувязяў, пабудове мастоў сяброўства паміж нацыянальнымі літаратурамі. Неаднойчы ўдзельнікам такіх мерапрыемстваў быў і народны пісьменнік Чачэнскай Рэспублікі Адам Ахматукаев, у перакладчыцкім партфелі якога больш за ўсё твораў беларускіх аўтараў, у тым ліку і знакамітыя «Санеты» Янкі Купалы і зборнік «Старонкі беларускай паэзіі», выданыя ў Празым і прэзентаваны ў Мінску ў межах міжнароднага сімпозіума «Пісьменнік і час» у лютым 2018 года. А першы нумар перакладнага часопіса «Точ» за той самы год стаў спецвыпускам, цалкам прысвечаным беларускай літаратуры <...> Сёння бібліяграфія перакладаў з беларускай мовы на чачэнскую налічвае каля двухсот твораў больш чым трыццаці аўтараў».

«Паважаныя калегі! Нашы папярэднікі стваралі, адчуваючы запатрабаванасць эпохі, — завяршае сваё віншавальнае слова Аламахада Абдул-Хамідавіч Ельсаев, — упэўнены ў нашай неабходнасці, і мы не страчваем надзею на тое, што магчымасцяў у нас стане больш, і мы будзем часта выдаваць кнігі адзін аднаго, часта ездзіць у госці адзін да аднаго, трываліць новыя літаратурныя масты і быць іх трывалым апірышчам!..»

Такія добрыя словы натхняюць на ўмацаванне і пашырэнне беларуска-чачэнскіх літаратурных сувязяў. І гэта, несумненна, адбудзецца.

Сяргей ШЫЦКО

імпрэзы

Беларус Латгаліі

Найдаўна ў Цэнтры беларускай культуры Даўгаўпілса ў рамках Дзён славянскай культуры і Дзён горада адбылася вечарына «Мой медазбор» паэта Станіслава Валодзькі.

Тут прэзентаваўся яго «Збор твораў, том 3». У кнігу ўвайшлі вершы, якія друкаваліся ў зборніку «Ад вытоку да вусця», а таксама творы раздзелаў «На злом часу», «Кладкі перакладаў» і «Жменя іроніі, каліва гумару». Завяршаюць кнігу навуковая праца Ірыны Саматай «Беларус Латгаліі: твора партрэт Станіслава Валодзькі» і яго фоталетапіс.

На вечарыне прагучаў шэраг песень на словы С. Валодзькі і яго пераклады песень з рускай, украінскай і латышскай моў у выкананні вачальніц калектываў і салістаў Даўгаўпілса, Лівана, Мальты і Дагды (Латгаліскі край). Аўтары музыкі песень — кампазітары Латвіі і Беларусі.

З выданнем кнігі паэта павіншавалі першы намеснік старшыні Даўгаўпілскай гарадской думы Аляксей Васільеў і консул Генеральнага консульства Беларусі ў Даўгаўпілсе Аляксей Козюк, калегі творцы.

Марыя ПАМЕЦЬКА

Віншuem!

Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі ад 17 чэрвеня 2024 года № 235 медалём Францыска Скарыны ўзнагароджаны член Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Барыс Дзмітрывіч Далатовіч.

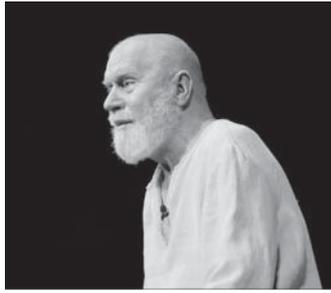
Калегі шчыра віншуюць пісьменніка і вучонага-гісторыка з гэтай высокай дзяржаўнай узнагародай, жадаюць яму моцнага здароўя і новых творчых поспехаў.

Прэс-служба Мінскага абласнога аддзялення СПБ

юбілеі

60 гадоў на купалаўскай сцэне

15 чэрвеня Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы адзначаў вялікую дату: заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Рагаўцоў служыць у тэатры 60 гадоў! Упершыню ён выступіў на легендарнай купалаўскай сцэне ў дваццацігадовым узросце, яшчэ студэнтам Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Першая яго роля ў Купалаўскім тэатры была ў спектаклі «Палата».

У ролі Васіля ў спектаклі «Вечар».

Талент Уладзіміра Мітрафанавіча надзвычайны: акцёр па-майстэрску ўвасабіў самых розных персанажаў як на сцэне роднага тэатра, так і на кінапляцоўцы альбо ў студыі гуказапісу на радыё.

У творчай скарбонцы Уладзіміра Рагаўцова больш за 80 сцэнічных вобразаў. Ён выходзіць на сцэну ў ролях простых вясцоўцаў і вышародных асоб, людзей з рознымі праблемамі і жаданнямі; самыя знакітыя яго ролі — Прокусаў («Верачка»), Сцяпан («Людзі на баблоце»), Раман («І змоўклі птушкі»),

Скарына («Напісанне застаецца»). Але няхай гэта вобраз герцага ці селяніна, сучасніка ці гістарычнай асобы, у кожным персанажы можна знайсці глыбока далікатнасьць і інтэлігентнасьць артыста. Творчасці Уладзіміра Рагаўцова ўласцівы лірызм, шчырасць і эмацыянальнасьць. За шматгадовую плённую працу і папулярныя тэатральнага мастацтва ў 2003 годзе Уладзімір Мітрафанавіч быў узнгароджаны нагрудным знакам

Міністэрства культуры «За ўклад у развіццё культуры Беларусі».

Дагэтуль акцёр радуе сваіх прыхільнікаў удзелам у новых спектаклях. Цяпер у Купалаўскім тэатры ён заняты ў пастаноўках «Чорная панна Нясвіжа» (пан Мнішак), «Рамэа і Джульета» (Герцаг), «Час жыцця» (Райнэр), «DONNA SOLA (Жанчына адна)» (Аўтар), «Паўлінка» (вядучы), «Вечар» (Васіль). А яшчэ Уладзімір Рагаўцоў з'яўляецца сябрам і настаўнікам маладога пакалення акцёраў. Ён дапамагае сваімі парадамі як юным артыстам Купалаўскага тэатра, так і сваім навучэнцам з Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (там акцёр выкладае сцэнічную мову на кафедры тэатральнага мастацтва).

Сардэчна віншэем Уладзіміра Мітрафанавіча і дзякуем яму за бясконцую любоў да сваёй справы і адданасьць купалаўскай сцэне і тэатральнаму майстэрству! Зычым яму моцнага здароўя, натхнення, удзячных глядачоў і доўгіх гадоў жыцця!

Дар'я ТАЛАЛАЕВА
Фота даслана аўтарам

фестывалі

Жыццё ў тэатры

Нядаўна ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся творчы вечар «Гартаю старонкі жыцця», прымаркаваны да 80-годдзя заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Валерыя Анісенкі. Вядучай імпрэзы выступіла артыстка Дар'я Коўшык.

Віншаванні і прывітальныя словы ў адрас юбіляра сказалі акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Аляксандр Міхалевіч, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі, кавалер ордэна Францыска Скарыны Анатоль Аўруцін, пісьменнік і публіцыст Анатоль Бутэвіч, архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Галіна Левіна...

Выступіў і капелічкі Валерыя Анісенкі на працягу 20 гадоў, а цяпер галоўны рэдактар рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі па драматургіі Міністэрства культуры Ваідаў Валадзько. Да таго ж народная артыстка Беларусі Таццяна Мархель выканала цудоўныя песні, а паэтэса Ала Клемянко прадэклямавала свае вершы і ўспомніла гады сумеснай працы ў тэатры... Сам Валерыў Анісенка апроч іншага чытаў вершы і спяваў рамансы.

На працягу вечара публіцы былі прадстаўлены сцэны з розных спектакляў. Гледчыя пазнаёміліся і з урыўкам дакументальнага фільма Галіны Адамовіч, прысвечанага 40-годдзю Тэатра-студыі кінаакцёра.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Пад мірным небам

У Маладзечанскай дзіцячай школе мастацтваў у рамках XXIII Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі «Маладзечанка-2024» выступіў Тэатр паэзіі Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьмніцаў Беларусі. Навучэнцам і педагогам школы была прапанавана паэтычна-музычная імпрэза «Пад мірным небам Беларусі».

Прэсутным прыйшліся даспадобы выступленні артыстаў тэатра: паэтэсы, барда Людмілы Воранавай, пісьменніцы, сцэнарыста і рэжысёра імпрэзы Валынціны Драбышўскай, педагога, сцэнарыста Ганны Красоўскай. Прагукалі вершы Дануты Бічэль-Загнетавай, Яўтэні Янішчыц, Міколы Шабовіча, Навума Гальперавіча, Міколы Чарняўскага, Анатоля Экава, Міхаса Пазнякова, Людмілы Воранавай, Уладзіміра Маза...

Шчымым болям прасякнуты вершы і кліпы пра Вялікую Айчынную вайну, што ўвайшлі ў праграму імпрэзы. Гучалі і тэматычныя песні ў выкананні Людмілы Воранавай на вершы Міхаса Пазнякова, Міколы Шабовіча, а таксама аўтарскія песні. Гарачымі апладысмантамі прынялі гледчыя прэм'еру песні «Далічы да яе» на словы Валынціны Драбышўскай і Валеры Параняна ў выкананні кампазітара, заслужанага дзеяча мастацтваў Алега Елісеева.

Уразілі прэсутных і відэаўступленні юных артыстаў Тэатра паэзіі: Роберта Багушыньскага, Яраслава Байкова, Мелані Мінкевіч. Узнісла і ўрачыста гучалі вершы ў выкананні мастацкага кіраўніка тэатра, артыстыкі Вольгі Багушыньскай.

Агата ПІСАР

3 Гомеля з любасцю

Гомельская абласной бібліятэкай імя У. І. Леніна пры падтрымцы Фонду «Рускі свет» і пры ўдзеле Галоўнага ўпраўлення культуры аблвыканкама, абласнога аддзялення СПБ, гарадской бібліятэчнай асацыяцыі арганізаваны фестываль #ЧИТАЙГОМЕЛЬ. У межах ужо шостага форуму прайшоў #БІБЛІЯПУШКІН-ФЭСТ да 225-годдзя з дня нараджэння творцы.

«Пра Пушкіна з любоўю» — так называлася літаратурна-музычная кампазіцыя, падрыхтаваная абласным аддзяленнем пісьменніцкай арганізацыі. Свае вершы дэкламавалі Тамара Кручэнка, Міхась Болсун, Ала Бяльцова, Людміла Яськова, Яніна Бераснева (выступіла разам са сваёй маленькай дачкой), члены літаб'яднання «Слова» Вольга Крачкова і Аліна Рыцкі, а таксама захоплены мастацкім словам студэнты Гомельскага дзяржуніверсітэта імя Ф. Скарыны.

Падчас мерапрыемства былі ўручаны ўзнагароды творцам. Так, Мікалай

Ждановіч, паэт, перакладчык, журналіст, удастоены дыплама лаўрэата міжрэгіянальнай літаратурнай прэміі «Покліч сэрца» імя А. П. Капусціна (за працяг мастацкай традыцыі і ў сувязі са 100-годдзем пісьменніка-земляка). Літаратурнае аб'яднанне «Крыніцы» Палаца культуры ААТ «Гомельшмаш» стала чацвёртым літаб'яднаннем ў рэгіёне, прынятым у 2024 годзе ў суполку «Слова». Пасведчанне было ўручана кіраўніку «Крыніц» Людміле Стахавец.

Пісьменнікі вобласці не толькі працавалі на сцэне, але і правалі незабыўныя сустрэчы на тэматычных саб'ядваннях (22 раённыя бібліятэкі пастараліся). Культурна-адукацыйны фестывальнага дня стаў прэм'ерны паказ спектакля «Пікавая дама» гледачоў парадаваў народны аматарскі тэатр «Іракі» абласной бібліятэкі — адзіны бібліятэчны тэатральны калектыў у краіне з найменнем «Народны». Пастаноўку пушкінскага твора ажыццявіў член савета абласнога аддзялення СПБ, артыст тэатра і кіно, драматург і рэжысёр Аляксей Бычкоў.

У рамках форуму кіраўнік абласнога аддзялення і член Пастаяннай камісіі па правах чалавека, нацыянальных адносін і СМІ Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Уладзімір Гаўрыловіч правёў сустрэчы з начальнікам Галоўнага ўпраўлення культуры аблвыканкама Інгай Заўгароднай, дырэктарам абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна Таццянай Забіяка, а таксама кіраўніком абласной арганізацыі «Рускае таварыства» Алены Шацько. Абмеркаваны пытанні захавання нацыянальных традыцый, а таксама пэўныя арганізацыйныя аспекты Міжнароднага фестывалю-свята «Славянскія літаратурныя Дажынікі». У цэнтры ўвагі былі і сігнальныя асобнікі новых мастацкіх выданняў («Літаратурная Гомельшчына», «Лігара», «Мір Каўказу»), з якімі чытачы сустрэнуцца на восеньскім свяце.

Кіраўнік абласнога аддзялення СПБ таксама пагутарыў з усімі кіраўнікамі і прадстаўнікамі гарадской і раённых бібліятэчных сетак — абмяркоўваліся новыя магчымасці ўзаемадзеяння.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

«ЛіМ»-люстэрка

Памятнае мерапрыемства «Партызанская зямля», прысвечанае партызанскаму руху ў Беларусі і прымаркаванае да 80-годдзя вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, прайшло ў рэдакцыі выдання «Российская газета» ў Маскве, перадае «ИТАР-ТАСС». Перад прысутнымі выступілі пасол Беларусі ў Расіі Дзмітрый Крутой, спецыяльны прадстаўнік прэзідэнта Расіі па міжнародным культурным супрацоўніцтве Міхаіл Швыдкоў, дзяржаўны сакратар Саюзнай дзяржавы Дзмітрый Мезенцаў. Падчас мерапрыемства наведальнікі маглі пазнаёміцца з інфармацыйнымі стэндамі — на іх адлюстравалі партызан, якія дзейнічалі на тэрыторыі Беларускай ССР супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, апісалі іх біяграфіі. Выступілі артысты, якія ў тым ліку зачыталі ўрўкі з кнігі «Не страляйце ў партызан» Эдуарда Нордмана.

Выстаўку «Адзін лёс — адзін культурны код» рускіх і беларускіх мастакоў XIX—XX стагоддзяў прадставіць у Дзяржаўным Рускім музеі (Санкт-Пецярбург) у верасні. Аб гэтым паведаміў намеснік генеральнага дырэктара Рускага музея Аляксандр Варанко на прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры. Дарчы, экспазіцыю прадставіць падчас Санкт-Пецярбургскага міжнароднага культурнага форуму. Генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Ганна Конанава заўважыла, што падрыхтоўка да сумеснага праекта выдзецца вельмі актыўна і праект плануецца экспанавань на пляцоўцы галоўнага мастацкага музея краіны ў канцы гэтага года.

Калектыў Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага прыняў удзел у фестывалі, прысвечаным святкаванню 225-годдзя з дня нараджэння Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна. Так, 9 чэрвеня на сцэне Калужскага абласнога драматычнага тэатра адбыўся паказ спектакля «Казкі Пушкіна». Гэтую ж пастаноўку калектыў Горкаўскага тэатра паказаў 10 чэрвеня на сцэне Тульскага акадэмічнага тэатра драмы.

Выдавецтва «АСТ» перавыдала поўны збор лістоў Андрэя Платонава пад назвай «Я пражыў жыццё». У кнігу ўвайшлі ўсе вядомыя на дадзены момант п'сьмы Платонава — да жонкі, чытачоў, калег і блізкіх. «Усяго больш за тры сотні лістоў склалі бяспэныя каментарыі не толькі да яго асабістага жыцця і абставінаў біяграфіі, але і да станавлення яго пісьменніцкага стылю. Лісты ў кнізе выбудаваны па храналогіі і ахопліваюць перыяд з 1921 да 1955 года, дзякуючы чаму чытач можа пражыць жыццё разам з Платонавым, прасачыць яго шлях ад малавядомага меліяратара да аднаго з галоўных аўтараў савецкай эпохі. У трэцяе выданне кнігі ўвайшло больш за дзясятка лістоў, раней не апублікаваных у складзе эпістэлярна Платонава», — паведамаеца на сайце выдавецтва.

Помнік Аляксандра Пушкіна быў нядаўна падкрыты ў Ліване, перадае РІА «Новости». Скульптура ўстаноўлена ў парку Расійска-ліванскага саб'ядвання ў горадзе Айнаб на паўднёвы ўсход ад ліванскай сталіцы Бейрута з нагоды 225-годдзя з дня нараджэння пісьменніка і паэта. Помнік, узведзены па ініцыятыве Асацыяцыі выпускнікоў РУДН, быў урачыста адкрыты расійскім паслом у Ліване Аляксандрам Рудаковым; удзел у мерапрыемстве таксама прынялі расійскія дыпламаты і мэр горада Газі Шаар.

Лаўрэат «Оскара» Уіл Сміт узначаліць стужку «Рэзістар» — навукова-фантастычны праект, які выпусціць студыя Sony Pictures. У аснову фільма будзе пакладзена кніга «Паток» (2014) Дэніэла Суарэса. Па сюжэце, фізік Джон Грэйдзі (яго увавобіць Уіл Сміт) і яго каманда стварылі прыладу для кіравання гравітацыяй, чым зрабілі пераварот у фізіцы і змянілі будучыню. Але прызнаныя Грэйдзі не атрымаў: замест гэтага яго знявольваюць у высокатэхналагічнай турме, дзе ўтрымліваюць іншых асуджаных геніяў-бунтароў. Над сцэнарыем працавалі Эрык Уорэн Сінгер, вядомы на рабоце над стужкай «Топ Ган: Мэверык», і Зак Алкевіч (працаваў над трылерам «Хутчэй за кулю»). Рэжысёра ў фільма пакуль няма. Дакладная дата рэлізу «Рэзістара» невядома. Тым часам Deadline нагадвае, у чэрвені Sony выпусціла чацвёртую частку баевіка «Дронныя хлопцы» з Уілам Смітам у галоўнай ролі.

Студыя Universal вызначылася з новай датай Сыхвалду наступнага праекта аскарнаснага сцэнарыста і рэжысёра Джордана Піла, вядомага па фільмах «Прэч», «Мь» і «Не». Як гаворыцца на сайце film.ru, стужка трапіць у замежны пракат 23 кастрычніка 2026 года. Адзначаецца, што першапачаткова яе павінны былі прадставіць гледачу ў канцы гэтага года, аднак планам перашкодзілі забастоўкі галівудскіх акцёраў і сцэнарыстаў. Між тым дэталі сюжэта карціны пакуль не ўдакладняюцца. Вядома, што Джордан Піл выступіць сцэнарыстам і прадзюсарам новага фільма.

Цікавінкі ад Яўтэні ШЫЦЬКІ

Ігар МАРЗАЛЮК:

«Поспех краіны — гэта сукупны поспех яе грамадзян»

Доктар гістарычных навук, прафесар Ігар Марзалюк выбраны дэпутатам Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь ужо трэці раз. Якія яго спадзяванні на восьмае скліканне? Што важнага зрабіла Пастаянная камісія па адукацыі, культуры і навуцы, якую ён узначалвае ўжо каторы год?

— Нягледзячы на тое, што я балаціраваўся трэці раз, усё роўна хваляваўся. Калі гэта стала фактам, у мяне былі і радасць, і ўдзячнасць маім землякам, — згадвае Ігар Марзалюк. — Я, як заўсёды, ішоў ад сваёй любімай Магілёўска-Ленінскай акругі № 84, дзе ведаю ўсё і ўсіх. Я сам краснапольскі, але Магілёў для мяне — асаблівы горад, з ім звязана ўсё жыццё. Я там з 17 гадоў, як паступіў на гістфак педінстытута (цяпер універсітэт імя Аркадзя Куляшова), за выключэннем двух гадоў службы ва Узброеных Сілах.

Якія ў мяне спадзяванні на новы тэрмін? Я глыбока перакананы, што выбраны парламент мае ўсё для рэалізацыі стратэгіі развіцця беларускага заканадаўства далей, каб мы за гэтыя пяць гадоў перафарміравалі Беларусь у адпаведнасці з тымі геапалітычнымі вынікамі, якія ёсць, і з той канстытуцыйнай рэформай, якую пачалі ў мінулым скліканні. Найважнейшая задача ў восьмым скліканні — пры дапамозе заканадаўства сцэнтаваць беларускі сацызм. Важна не проста захаваць незалежнасць, але ўмацаваць яе. Зрабіць краіну яшчэ больш моцнай, самадасатковай эканамічна і культурна праз канстытуцыйную рэформу, рэальную работу Усебеларускага народнага сходу.

— У вас ёсць вопыт дзейнасці ў Саветах Рэспублікі...

— Я з каласальнай павагай стаўлюся да Палаты прадстаўнікоў, дзе працую восем гадоў. Але мая першая школа парламентарызму — Савет Рэспублікі. Дзякуючы той працы быў звязаны з маімі любімымі рэгіёнамі ў Магілёўскай вобласці: Мсціслаў, Горкі, Дрыбін. Гэта зямля крывічоў, гістарычная частка Полацкага, часткова Смаленскага княстваў. Там вельмі прыгожа, там своеасаблівыя людзі. Я вельмі ўдзячны Савету Рэспублікі за свой першы выхад у людзі, бо раней займаўся выключна навукай. Сенатарскі корпус, з якім я працаваў, — гэта суперпрафесійныя дзяржаўныя служачыя. Разам з сённяшнім намеснікам старшыні Усебеларускага народнага сходу Аляксандрам Косінцам мы ўваходзілі ў склад Камісіі па міжнародных справах і нацыянальнай бяспецы, а яе кіраўніком быў міністр замежных спраў Уладзімір Лявонавіч Сянько — жывая легенда беларускай дыпламатыі. Гэта каласальны досвед камунакацыі, у тым ліку міжнароднай. Я адказваў за Шры-Ланку, Султанат Аман. Заўжды імкнуўся даведацца пра краіну, з якой працаваў, пра людзей, з якімі буду весці перагаворы. Я ўдзячны лёсу, што мне шанцавала працаваць з некалькімі старшынямі Савета Рэспублікі: гэта акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Анатоль Мікалаевіч Рубінаў, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Міхал Уладзіміравіч Мясніковіч. Наогул я вельмі ўдзячны Міхалу Мясніковічу (працаваў з ім у 5 скліканні Савета Рэспублікі), як і старшын Палаты прадстаўнікоў 6 і 7 склікання Уладзіміру Андрэйчанку. Менавіта яны мне паказалі, якім павінен быць дзяржаўны служачы.

— Якімі дасягненнямі ганарыцеся асабіста?

— Я не правазнавец, а гісторык, таму больш за ўсё ганаруся тым, што шэраг маіх направак сталі рэальнасцю ў адказаннем падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў, але гэта зробім. Змяняць нешта ў працэдурах паступлення ў ВУЗ, лічу, няма сэнсу. Трэба думаць, ці варта павялічваць колькасць прыёму на тую ці іншую спецыяльнасць і як гэтыя кадры пасля выкарыстоўваць. Мы павінны стымуляваць на заканадаўчым узроўні адказнасць за заказы кадраў і за якасць адукацыі. А не проста выпускаць людзей з дыпламамі. Ну, і праблема прэстыжу адукацыі, прадстаўнікоў навукі і культуры. Патрэбна і тут мець пэўныя рычагі фінансавага стымулявання. Мы павінны разумець, калі ідзе размова пра навуку і культуру, гэта не масавыя рэчы, а штучны тавар. Самае галоўнае — захаваць пераважнасць навуковых школ і кадраў. Трэба думаць аб аб'ёмах укладання ў навуку, яшчэ раз перагледзець фундаментальныя рэчы, каб стымуляваць развіццё навукі і навуковых школ, бо без гэтага няма будучыні краіны. Наогул, варта стварыць такое заканадаўчае поле, якое будзе дапамагаць настаўніку, выкладчыку выхоўваць патрыёта і грамадзяніна дзяржавы. Пospех краіны — гэта сукупны поспех яе грамадзян, таму трэба рабіць усё для гэтага законам і рублём.

ў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Працаваў над абноўленай Канстытуцыяй разам з найлепшымі спецыялістамі па беларускім праве, гэта каласальнае дасягненне для любога заканадаўцы. Ганаруся тым, што плённа супольна з Ігарам Карпенкам, старшынёй ЦВК, а тады міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь, мы здзейснілі вялікую справу: перафарміравалі гуманітарны блок выкладання дысцыплін у вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай школе. Цяпер усе студэнты незалежна ад таго, на якой спецыяльнасці вучацца, у абавязковым парадку вывучаюць «Гісторыю беларускай дзяржаўнасці». Мы таксама стварылі якасную рэдакцыю Кодэкса аб адукацыі. Зразумела, гэта была супольная праца камісіі пад маім кіраўніцтвам. Таксама ганаруся, што разам з ужо былым рэктарам БДЭУ Уладзімірам Шымавым па даручэнні Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь пасля П'езда вучоных мы зрабілі ўсё магчымае, каб даплаты за ступень доктара навук і за вучонае званне «прафесар» у поўным аб'ёме выплачваліся ўсім, хто выйшаў на поўную пенсію і не працуе. З 5 маі калегія Алены Каляснічэвай рэалізавалі комплекс законаў аб навуцы. Наша дасканалая заканадаўства, звязанае з лічбавай сферай, — таксама сцяжынка да маёй камісіі. У першую чаргу гэта заслуга майго намесніка Ірыны Рынейскай, з якой мы разам працавалі з ПВТ.

— Пры гэтым вы не перапыняеце сваю навуковую дзейнасць...

— Я ніколі не адмоўлюся ад навукі. Для мяне гэта як паталогія. Цяпер «дабіваю» работу «Ад Русі і Літвы да Беларусі: вытокі беларускай нацыянальнай тоеснасці». Да канца чэрвеня трэба яе даслаць у выдавецтва «Беларусь», дзе, дарэчы, у мінулым годзе выйшла вельмі цікавая шыкоўна ілюстраваная кніжка «Сімвалы беларускай вечанасці». Яна нават атрымала Гран-пры на Міжнароднай кніжнай выстаўцы ў Мінску, таму я вельмі ўдзячны супрацоўнікам выдавецтва «Беларусь» за іх прафесіяналізм. Супольна з расійскімі калегамі робім публікацыі, прысвечаныя маім ранейшым навуковым археалагічным здыбткам: у Маскве ўжо выйшла грунтоўная работа, прысвечаная рыцарскаму даспеху, які быў падняты з дна ракі Віхры, падрыхтавана навуковая работа па бабруйскім шлемі. Кансультую музейны парк, каб павышаць якасць экспазіцый і выкладання экскурсаводамі нашага мінулага.

— Вы ўзначальваеце Пастаянную камісію па адукацыі, культуры і навуцы. Якія пытанні ў гэтых сферах яшчэ трэба вырашаць?

— Самыя глабальныя вырашаны. Кодэкс аб адукацыі прыняты. Ёсць праблема

з удасканаленнем падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў, але гэта зробім. Змяняць нешта ў працэдурах паступлення ў ВУЗ, лічу, няма сэнсу. Трэба думаць, ці варта павялічваць колькасць прыёму на тую ці іншую спецыяльнасць і як гэтыя кадры пасля выкарыстоўваць. Мы павінны стымуляваць на заканадаўчым узроўні адказнасць за заказы кадраў і за якасць адукацыі. А не проста выпускаць людзей з дыпламамі. Ну, і праблема прэстыжу адукацыі, прадстаўнікоў навукі і культуры. Патрэбна і тут мець пэўныя рычагі фінансавага стымулявання. Мы павінны разумець, калі ідзе размова пра навуку і культуру, гэта не масавыя рэчы, а штучны тавар. Самае галоўнае — захаваць пераважнасць навуковых школ і кадраў. Трэба думаць аб аб'ёмах укладання ў навуку, яшчэ раз перагледзець фундаментальныя рэчы, каб стымуляваць развіццё навукі і навуковых школ, бо без гэтага няма будучыні краіны. Наогул, варта стварыць такое заканадаўчае поле, якое будзе дапамагаць настаўніку, выкладчыку выхоўваць патрыёта і грамадзяніна дзяржавы. Пospех краіны — гэта сукупны поспех яе грамадзян, таму трэба рабіць усё для гэтага законам і рублём.

— У вас ёсць любімыя куткі Беларусі?

— Маё сэрца разбіта на два кавалкі, бо па бацьку я заходзі, а па маці — усходні, магчыма, таму я няблага ведаю розныя беларускія дыялекты. Любімыя мясціны, дзе ў мяне карані па маці, — Краснаполле, Мсціслаў. А маё месца сілы знаходзіцца на стыку Магілёўскай і Гомельскай абласцей, на рацэ Сож, куды прыязджаю, каб проста пасядзець на беразе. Мне заўжды хораша думаецца на Краснапольшчыне. Там ёсць месца, дзе згодна з мясцовымі паданнямі, Багародзіца пакінула свой след, таму з-пад зямлі б'е крынічка. Побач — унікальны ясеневы гай і велізарнае гарадзішча, дзе людзі пачалі сяліцца яшчэ ў II стагоддзі да нашай эры. Мая радзіма па бацьку — вёска Падлесце Стаўбцоўскага раёна, дзе я праводзіў дзяцінства на дзедзвым хутары. Менавіта дзеду і бацьку я абавязаны любоўю да гісторыі і беларускасці. Таксама люблю бываць на Стаўбцоўшчыне. У гэтым трохкутніку Стаўбцы — Мір — Карэлічы знаходзіцца мой самы любімы Мірскі замак. Улетку кожны тыдзень я садзіўся на ровар і ехаў туды. Мой бацька, настаўнік гісторыі, дарчы, пісаў па Мірскім замку дыплом, таму ў мяне з дзяцінства былі кніжкі пра яго. Мірскі замак істотна паўплываў на тое, што я стаў займацца археалогіяй і гісторыяй Беларусі. А калі ехаць на Нясвіж па старой дарозе, збочыўшы з брэсцкай магістралі, там стаіць царква, дзе ўсіх маіх продкаў хрысцілі, вячалі і адпявалі. Калі ёсць такая магчымасць, заўсёды спыняюся там, хаджу, думаю. Вельмі люблю гэтую зямлю! Полацк — горад, дзе мне заўсёды лёгка дыхаецца. Асабліва люблю стары будынак універсітэта. Святая Тураўская зямля... Беларусь нельга любіць часткамі. У маім сэрцы яна ўся.

— А ці ёсць у вас любімы перыяд у гісторыі Беларусі?

— Любіць гісторыю зноў-такі выбарачна нельга, але любімы перыяд усё ж — Вялікае Княства Літоўскае. А калі казаць пра стагоддзі, то XVI, бо гэта веліч Скарыны, Сапегі. Вельмі шаную Полацкі перыяд XI—XII стст., бо гэта Усяслаў Чарадзей і Ефрасіня Полацкая. Пра тое, што яны зрабілі, можна гаварыць доўга. Удумайцеся: Ефрасіня Полацкая была заснавальніца жаночага манастава на тэрыторыі ўсёй Русі, а яшчэ яна заснавала шkolку ў манастыры, дзе вучылі дзяўчатак. Таксама люблю беларускае Адраджэнне — 2-я палова XIX — сярэдзіна XX ст. —

гэта стварэнне беларускай літаратуры, высокіх жанраў беларускага мастацтва.

— Цікава, на якіх кнігах вы выраслі?
— Я чытаю з 4 гадоў, у пяць ведаў на памяць «Барадзіно». Любімым творам у 1-м класе быў «Айвенга» Вальтэра Скота, у 2-м — «Тры мушкетёры» Аляксандра Дзюма. Мяне цікавіла, ці было тое, што там напісана, у рэальнасці. Пачынаў глядзець энцыклапедыі, бацькавы падручнікі. Я быў запісаны ва ўсе бібліятэкі Краснаполля і ў тры сельскія, таму ехаў з двюма авоскамі з кніжкамі кожны тыдзень дадому. Чытаў усё, бо цікавіўся ўсім — астраноміяй, мікрабіялогіяй і гэтак далей, але гісторыя была галоўнай. Рамантыка дзяцінства — сцены замка ў Міры! Таму я рана быў прафарментаваны. Дарэчы, лекцыі па гістфаку я адрозніваў па-беларуску і адказаў таксама ў 1985-м без усялякіх перформансаў і падтэстаў на мове.

— У вас ёсць любімыя гістарычныя творы?

— Калі сходу, гэта «Ладзя распачы», «Сівая легенда», «Каласы пад сярпом тваім», «Дзікае палыванне караля Стаха» Уладзіміра Караткевіча, «Дажыць да світання» Васіля Быкава (наогул для мяне ён Джамалунгма ў літаратуры), «Карнікі» Алеся Адамовіча і «Мінскі напрамак» Івана Шамякіна. Дарэчы, мой любімы персанаж у беларускай літаратуры негатыўны — Лявон Бушмар Кузьмы Чорнага, бо гэта хутаранін, які вылісаны неверагодна. Калі казаць пра рускую літаратуру, то гэта «Ціхі Дон» Шалахава, «Хаджы Мурат» Талстога, «Бесь» Дастаеўскага.

— Ёсць у вашай сям'і традыцыі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне?

— У нас прынята, калі нараджаецца хлопчык, імя дае маці, калі дачка — бацька. Такім чынам, мая жонка, якая таксама звязана з гісторыяй, назвала сына Альгердам. Гэтае імя было ў яе родзе — пухавіцка-асіповіцкая галіна. Яшчэ адна традыцыя: калі сыну спаўняецца год, перад ім кладуць тры рэчы — кнігу (звычайна Біблію), зброю і грошы. Гэта тры шляхі мужчыны. Я, дарэчы, выбраў кнігу, потым зброю, толькі пасля кашалёк.

— На прэзентацыі фільма «Час вярнуцца» вы зрабілі «разбор паletaў»... Ці можна атрымаць задавальненне, калі глядзець кіно выключна як эксперт?

— Гэты фільм зроблены добра, глядзіцца хораша. Адзіная заўвага: калі б партызаны заспелі паліцаў, якія рабуюць вёску, жывымі яны б іх не адпусцілі. Адначу: у беларускіх кінематаграфістаў фальшы і надуманасці менш, чым у расійскіх калег у сучасных ваенных фільмах. Калі казаць, як я гляджу кіно... Асабліва не люблю, калі людзі гавораць не той мовай, ужываюць не тыя тэрміны ці ўкладаюць у іх іншыя сэнсы. Калі многа ведаеш, то бачыш не той танк, не тую зброю, тое, чаго не існавала на той момант... Нельга смажыць бульбу ў Беларусі ў XVII ст., бо яе яшчэ не завезлі. Нельга нацягваць цёплую арбалеа адным пальцам, бо там такая жыла, што патрэбна выкарыстоўваць спецыяльныя прыстасаванне. Ёсць вялікі польскі рэжысёр Ежы Гофман, які запрашаў на здымкі «Агнём і мячом» каласальную колькасць кансультантаў, таму там усё добра. Рэжысёры павінны ўжывацца ў патрэбную эпоху, разумець кантэкст, а не абуваць сучасныя пантофлі легіянеру. У гэтым сэнсе для мяне выдатныя фільмы: «Ідзі і глядзі», «Лёс чалавека», «Доўгія вёскі вайны». Вельмі люблю «Дзікае палыванне караля Стаха» і «Чорны замак Альшанскі». Не хачу нікога крываўдзіць, але Пташук для мяне — адзін з самых вількіх беларускіх рэжысёраў. Не стану яго параўноўваць з Туравым. Але ўсё, што ён знаў, гэта вельмі таленавіта.

Ірына ПРЫМАК

Творчымі сцэжкамi

Закранулі і значнасьць фестывалю ў Маладзечне. Па словах артыста, у самой яго назве — галоўны сэнс: беларускай песні і паэзіі.

— Такой колькасьці песень беларускіх аўтараў, якія гучаць тут, мы не пачуем ні на адным фестывалі ў Беларусі і за мяжой, — заключыў ён.

Вядома, нельга не згадаць і адну з галоўных інтрыг фестывалю — рэспубліканскі этап Нацыянальнага конкурсу маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні. У гэтым годзе ў конкурсе прыняў удзел 21 ваякаліст: па тры прадстаўнікі ад кожнай вобласці і горада Мінска. Найлепшым з іх стала выканаўца з Мінскай вобласці Вераніка Высоцкая. Менавіта ёй дасталіся Гран-пры і спецыяльны прыз Уладзіміра Мулявіна — хрустальная гітара.

Фарбы адкрыцця

Заўсёды асаблівае хваляненне выклікае ўрачыстае адкрыццё фестывалю. Як быццам усё самае лепшае наперадзе і свята не павінна заканчвацца.

— Дваццаць тры год мы збіраемся разам на гэтай гасціннай маладзечанскай зямлі, вітаем сяброў, каб убачыць свае добрыя напрацоўкі, паказаць нашу творчасць, нашу «беларускасць», нашу гісторыю, спадчыну, — заявіў міністр культуры Анатоль Маркевіч. — Праходзячы па вуліцах Маладзечна, можна ўбачыць вялікую цікавасць да фестывалю ў жыхароў і гасцей горада. Фестываль кожны год набірае абароты, дадае і ўдзельнікаў — тых, хто мае вялікае жаданне прыхаць на гэтую гасцінную зямлю і адпачыць душой, сэрцам. Тут асабліва атмасфера, пануе вельмі добры настрой, павага да нашай культуры, нашай мовы.

Таксама ён дадаў, што сфера культуры робіць вельмі шмат для аб'яднання беларусаў, а фестываль у Маладзечне можа перарасці ў міжнародны. У гэтым годзе яго ўдзельнікамі сталі прадстаўнікі дзевяці рэгіёнаў Расійскай Федэрацыі.

Незабытым быў і гала-канцэрт «Мелодыі сэрца» ў гонар адкрыцця мерапрыемства. Гэта яркія кампазіцыі ў выкананні заслужаных артыстаў, такіх як Вікторыя Алешка, Уладзімір Громаў, Юлія Быкава і іншыя. Безумоўна, не забыліся і пра вельмі важную традыцыю фестывалю — пачаць гала-канцэрт з аб'яднальнай песні «Талака».

Паэзія яднае

Важнае месца ў праграме заўсёды ўдзялялася паэтам. Так, штогод дэлегацыя Саюза пісьменнікаў Беларусі адпраўляецца ў Вязынцы для таго, каб на радзіме Янкі Купалы пачытаць свае найлепшыя вершы.

— Для нас гэта вельмі хваляючая, вельмі ганарова, пачэсна, бо там нас заўсёды чакае пясняр, які ў сваіх творах адлюстравыў наша, беларускае, народнае, сваё, — падзялялася першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах.

Па яе словах, паэты асабліва рыхтуюцца да гэтай сустрэчы.

— Пішуць новыя творы. Тое, што на сэрцы, дораць пясняру. Тут, каля помніка, заўсёды гучаць вершы пра Радзіму, пра тую праблему, якія хвалявалі паэта і якія хваляюць яго паслядоўнікаў у сучасным свеце. Мы абавязкова ўскладаем кветкі да помніка Янкі Купалы — сведчанне нашай любові і павагі да

Пісьменнікі ў Вязынцы.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

На інтэрнацыянальнай пляцоўцы ад Смалявіч.

папярэднікаў, да тых, хто ствараў нашу нацыянальную літаратуру, — дадала яна.

Да таго ж сёлета свята «Вязінка вітае сяброў» аб'яднала не толькі знакамітых майстроў слова, але і шмат маладых аўтараў.

— Хочацца, каб яны таксама адчулі дух фестывалю, яго настрой, каб таксама разумелі, якую ролю іграе мастацкае слова ў сучасным свеце, як важнае, каб гэтае слова было стваральным, а не разбуральным, — заключыла Алена Стэльмах.

Далей пісьменнікі накіраваліся ў Маладзечна, каб правесці літаратурна-музычныя сустрэчы з удзелам маладых паэтаў і падвесці вынікі Рэспубліканскага паэтычнага конкурсу імя Міколы Мятліцкага «Радком вярнуся па вясне». Трэба адзначыць, што гэты конкурс праходзіць ужо другі раз і мае на мэце пошук маладых талентаў.

Выстаўляючы найлепшае

Неад'емнай часткай фестывалю ў Маладзечне стала і адкрыццё яркіх экспазіцый. Сёлета ў выставачнай зале Палаца культуры глядачам была прадстаўлена ўнікальная фотавыстаўка «Творцы». Яна складалася з партрэтаў знакамітых дзеячаў культуры Беларусі, якія ўнеслі неацэнны ўклад у культурную скарбонку нашай краіны. Аўтар усіх гэтых здымкаў — беларускі фотажурналіст Юры Іванюк. У прафесіі ён з 1960-х гадоў. За ўвесь гэты час з'явілася вялікае партфоліа з партрэтаў вядомых людзей.

— Усе героі выстаўкі — гэта мае знаёмыя, сябры, людзі, з якімі мяне звязла прафесія і якія запылі ў сэрца, — падзяліўся фотажурналіст.

Варта адзначыць і незвычайную выстаўку пад назвай «Маладзечанскія літаратурныя мясціны», якая адкрылася ў Цэнтральнай раённай бібліятэцы імя М. Багдановіча. Гэта першая частка мастацка-літаратурнага праекта, які распачаўся ў аг. Беразінскае. Мастакі адлюстравалі стары парк уладальніцы Гарадзілава выдатнай паэтыскай і мемуарыстыкай Габрыэлі Пузыні. Таксама яны пазнаёмлілі з наваколлем: Яхімоўшчына — месца дзе жыў і працаваў Янка Купала.

Сярод народных гулянняў

Адна з самых яркіх старонак фестывалю — гэта горад майстроў. Міма пляцовак на вуліцах горада прайсці немагчыма. Яны літаральна захопліваюць сваім чароўным святлом.

Нашу ўвагу прыцягнула майстроўка з Валожынскага раёна Алена Рыснік. Яна пляла пояс у асаблівай тэхніцы — «на нігу».

— Гэта нематэрыяльная спадчына Беларусі. Робіцца без усякіх прыстасаванняў. Толькі на нацягнутую нагу. Калі робіш сваімі рукамі на сваёй назе, энергія чалавека захоўваецца, — пачала свой расповед Алена Рыснік. — Перадавалася гэта ад бабуль. Дзяўчаты ўжо з 10 гадоў рабілі паясы, бо да вясяля трэба было мець больш за 100 гатовых вырабаў.

Навошта так шмат? Усё вельмі проста: абярэг на ўсё жыццё.

Асаблівым каларытам вылучалася інтэрнацыянальная пляцоўка ад Смалявіч, у якой сумяшчалі беларускую і кітайскую культуры.

Па словах намесніка дырэктара Смалявіцкага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Уладзіміра Гаўрыкава, канцэпцыя — беларуска-кітайскае сяброўства.

— На тэрыторыі нашага раёна знаходзіцца індустрыяльны парк «Вялікі камень». Мы хацелі паказаць, чым нашы культуры адрозніваюцца і чым падобныя. Насамрэч, у нас шмат агульнага. Мы іх частавалі сёння нашым мятным чаем, а яны нам арганізавалі традыцыйную кітайскую чайную цырымонію. Да таго ж тут ёсць фотазоны, майстар-класы па каліграфіі і вырабе лялькі-абярэгу, — падзяліўся ён.

Алена Рыснік.

Прыцягвалі ўвагу і стэнды розных бібліятэк. Так, Мядзельская цэнтральная раённая бібліятэка імя М. Танка здзівіла літаратурнай кавярняй, дзе гасцям прапанавалі меню з чатырох страў, сярод якіх — літаратурная салянка, пількаўская мачанка, максімавы перапечкі і пазнавальная запяканка. А на дэсерт — адмысловы чай з траў, сабраных на радзіме класіка.

Уздзенская цэнтральная раённая бібліятэка імя П. Труса ў сваю чаргу сустракала гасцей «літаратурнай прышчэпкай», якую мы апрабавалі на сабе.

— Уздзеншчына славіцца сваімі пісьменнікамі. У нашым раёне нарадзілася больш за 20 літаратараў, сярод іх — Кандрат Крапіва, Паўлюк Трус, Пятро Глебка ды іншыя, — падзялілася дырэктар бібліятэкі Аксана Драчан.

Паводле яе слоў, сёння яны таксама стараюцца захоўваць і працягваць найлепшыя літаратурныя традыцыі.

— У нас пры бібліятэцы працуе літаратурнае аб'яднанне «Нёманец». Мы арганізоўваем пасяджэнні клубуў, праводзім цікавыя прэзентацыі і сустрэчы.

Гасцей вітае Старадарожскі раён.

А сапраўдным брэндам нашай бібліятэкі стала «літаратурная прышчэпка». Гэта невялікія аркушы з лагатыпам бібліятэкі і чатырохрадкоўямі нашых аўтараў, пасля праچтання якіх можна атрымаць салодкі прыз, — патлумачыла яна.

Што сказаць, мабыць, гэта адна з самых прыемных прышчэпак у гэтым свеце. Варта паспрабаваць!

 Лізавета ГОЛАД
 Фота аўтара і Віктара ІВАНЧЫКАВА

Архівы гавораць

Незаўважна надыйшло лета — зусім не час для засяроджанага чытання... Хутчэй для назірання за тым, як растуць новыя іголки на хвойных дрэвах, як убіраецца ў сілу свежае лісце, як пахне ў паветры... І для суму па тым, як хутка адвітае бэз у Батанічным садзе... Настрой урацовае спеў птушак, што радуюцца цэплымі недзе ў тушчыні шапак дрэў. Ды чаму б не сумясціць прыемнае з карысным і не разгарнуць у парку майскае «Польмя»?

Рубрыка «Паэзія і проза» вяртае нас да аб'ёмнага твора Віктара Праўдзіна, які працягвае публікацыю другой часткі распачатага ў 11—12 нумарах мінулага і ў 1 нумары бягучага года рамана-версіі «Непераможны злом». Нагадаем, што аўтар падае ўласную інтэрпрэтацыю таго, як балышавікі прыходзілі да ўлады, якімі сродкамі спрабавалі навесці парадак у краіне.

Пісьменнік паказвае сябе майстрам вымалёўвання працяглых сцэн і «гчэ» доўгія дыялогі герояў, засяроджваючыся на міжасабовых стасунках і ўнутраных матывах людзей, падобна класікам XIX ст. — прадстаўнікам рэалістычнага метаду, на творах якіх выхоўвалі нас савецкая і постсаветская школы.

Апроч вялікага жанру «Польмя» прапануе два творы і ў малым, не менш складаным, але аўтары часопіса не пачаткоўцы і цяжкасцей даўно не баяцца.

Пятро Жаўняровіч выступае з апавяданнем «Матчына сэрца», якое развівае актуальную сёння ваенную праблему. У цэнтры — аповед пра знішчэнне ў гады Вялікай Айчыннай вайны вёскі Любча, а сваю назву твор атрымаў у сувязі з тым, што падзеі падаюцца праз прызму свядомасці жанчыны, якая страціла ў тыя пакутлівыя для Беларусі гады ледзьве не ўсіх родных: дачку, зяця і трох унукаў.

Апавяданне «Раз-два-тры...» Таццяны Дзямідовіч пабудавана так, што праз выпадковую сустрэчу жанчын у бальнічнай палаце чытач даведваецца пра маленства ды сваякоў герані-апавайдальніцы. Яркая прозвішча Ізумрудава па маці было ўзята жанчынай з аб'ектыўных прычын, але дрэнная дзядзькава «слава» даганяе яго. Гэта твор у класічных традыцыях: аўтар намякае, што добра перамагае зло і станоўчыя героі атрымліваюць лепшае жыццё, а адмоўныя аказваюцца няздольнымі супрацьстаяць спакусам зменлівага свету — так трансліруюцца традыцыйныя каштоўнасці любові, вернасці, спагады.

У вершаванай частцы выдання выступае Міхась Пазнякоў з нізкай «Нас вялікі Купала людзям», у якой паэт, як часта ўласціва людзям яго пакалення, дзеліцца ўласным болей аб страчаным у жыцці. Мільгае вобраз маці, якая адышла незаротна, роднай хаты, якая апусцела, і самой малодсці, што таксама не вернецца. У адным з вершаў ушаноўваецца бацька паэта: лірычны герой параўноўвае сябе з ім, імкнучыся ўвекавечыць цёплым словам продка.

Два вершы Святлана Сцепанчук у нізцы «Успамін палымнае агнём» вытрыманы ў зольшага спакойна-сумным настрой восені ў самых розных яе вымярэннях: геаграфічным — калі птушкі адлітаюць у вырай, і чалавечым — калі мільгаюць у памяці моманты прайдзенага шляху. Мінулае пражываецца лірычнай гераніяй з любоўю і прыманнем — як і трэба, каб «лячылася» будучыня.

Змітрок Марозаў у падборцы «Я веру» заглябляецца ў даследаванне духоўных каштоўнасцей, спрабуе паразважаць пра метафізічнае. Паэтычны творы вызначае насычанасць зместам, яны

пазбаўлены такой характэрнай для многіх сённяшніх літаратараў павярхоўнай апісальнасці.

У нізцы ўвасоблена глыбіня адчування жыцця чалавекам, які спазнаў важнае, наблізіўся да разумення трансцэндэнтнай сутнасці жыцця. Лірычны герой сумуе па страчанай самай блізкай асобе, думае пра вечнае, расказвае пра ўбачанага ў дзяцінстве ў сне Бога. У тэкстах можна сустрэць і арыгінальныя вобразы: «дыміць жыцця касцёр», «у пульхай глебе», «у далонях Матухны-зямлі».

Нягледзячы на іспыты, якія кожнаму ад нараджэння да смерці даводзіцца мужна працісіць, творца не забывае заставацца ўдзячным жыццю і Богу. Словы гэтай удзячнасці фігуруюць не раз, у тым ліку ў вершы «Бацькі і дзеці»:

*Век чалавечы хуткацечны,
А трэба годна шлях працісіць...
Бацькі і дзеці ў спрэчках вечных
Шукаюць ісіцну ў жыцці.
Марнуюць час, клянуць эпоху —
Ад небыцця да забыцця...
А матылёк удзячны Богу
За дараваны дзень жыцця.*

Упершыню друкуецца ў «Польмі» нізка маладога паэта, ураджэнца Гомеля, Мацвея Лішына «Пішу, як клятву...», у якой змешчаны тры вершы не такой ужо і характэрнай для беларускіх літаратараў-мужчын любоўнай тэматыкі. У іх вобразах-мазмам ствараюцца карціны перажывання блізкасці лірычнага героя з каханай — так у чытача з'яўляецца магчымасць падумаць-параважаць, ці на самай справе існуе гендарная розніца ў чалавечых перажываннях.

Свет імкліва змяняецца, светапогляд кожнага наступнага пакалення абнаўляецца, асабліва на зломе фармацыі. Прызначычы пазачасавую важнасць традыцыйных каштоўнасцей, бацькі стараюцца выхоўваць сваіх малых адпаведна бягучаму часу. Не ад адной маладой маці даводзілася чуць пра тое, што яна не хоча знаёміць сваё дзіця з той ці іншай літаратурай, на якой сама вырасла, таму што імкнецца ўкласці іншыя ментальныя мадэлі ў яго свядомасць. Знаёмства з творами такіх аўтараў, як Генадзь Аўласенка, Людміла Рублеўская, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, — шанец знайсці нешта вартнае для малых.

У рубрыцы «Спадчына» пачынае друкавацца тэкст аўтарства Георгія Марчука пад назвай «Божы дар. Раман-хроніка майго жыцця». Аўтар сам вызначыў жанр твора, але гэта не столькі раман, колькі дзёнік, толькі напісаны не для сябе, а для чытача. Перад намі разгортуецца пададзены проста і шчыра, нібы расказваюцца блізкаму сябру, драматычныя моманты дзяцінства, маленства, юнацтва, уступлення ў дарослае жыццё. У тэксце ёсць аздабленні ў выглядзе глыбокіх філасофскіх разваг: «Школа знаходка і страт, школа твайго выбару паміж добром і грахам маюе тваю духоўнасць, а яна, духоўнасць, — падмурак шчасця, апірышча супраць агрэсіі і зайдорасці».

Уражвае накіраванасць гісторыі, якая нейкая зацікаўленасць адразу, ад самага маленства, вядзе чалавека ў сферу будучай рэалізацыі. Творца згадвае

першы «зроблены» на карысць ідэалогіі мастацкі тэкст і сорам за яго, нягледзячы на пранесеную скрозь жыццё прыхільнасць да самой ідэалогіі. Прываецца, што маўчанне крытыкі адносна яго твораў стымулявала пісанне па 12 гадзін у суткі — так любіў сваю справу. Шчырыя пачуцці былі ў пісьменніка не толькі да прызнання, але і да радзімы: «Каб любіць, трэба ведаць. Вельмі важная функцыя музеяў, школы, бібліятэк. Я казаў і паўтару: калі не будзем ганарыцца сваім, не будзе ў душы высокай ноты патрыятызму...»

У навуковай публікацыі Фу Юйна «Літаратурны кантэнт у рэалізацыі асветніцкай функцыі інфармацыйных агенстваў «Сінхуа» і «Мінск-навіны»» аналізуецца асветніцкая дзейнасць медыя ў літаратурнай галіне. Даследаванне ажыццяўляецца ў параўнальным ключы, а ў цэнтры ўвагі — жанр нататак, які не патрабуе глыбокага асэнсавання і арыентаваны больш на інфармаванне рэцыпіента.

Заўсёды актуальная рубрыка «Юбілей»: Эмануіл Іофе ў артыкуле «Ён жадаў нам здароўя і багачыя. Да 120-годдзя заслужанага дзеяча культуры Беларусі Адама Русака» расказвае пра паэта, якога ведаюць нямногія, які не быў уганараваны прэміямі і званнямі. Між тым на яго вершы напісана каля 300 песень: хоць творы не былі арыентаваны на музычнае ўвасобленне, але выклікалі ў кампазітараў жаданне пакласці тэкст на ноты.

Міхал Бараноўскі падрыхтаваў матэрыял «Нястомны працаўнік, патрабавальны мастак. З успамінаў пра Платона Галавача». Публікацыя дапамагае раставіць некаторыя акцэнтны ў жыцці вядомага пісьменніка, а заадно расказвае, хто такі сам аўтар успамінаў Рыгор Хацкевіч і як яго жыццё звязла з класікам, які пакінуў нам зборнікі апавяданняў, апавесцей, нарысы, раманы.

У «Архівах» — знаяма амагарка старых папер Людміла Рублеўская, якая прапануе матэрыял «Вершы, калі ёсць патрэба, нараджаюцца, як жыццё, усюды, нават на пуцёвках смерці». Падарожжа па архіўных дакументах Анатоля Вялюгіна». Даследчыца прыводзіць словы песні «Бярозка» на музыку Ігара Лучанка ў сувязі з тым, што беларускі касманаўт Пётр Клімук некалі ўзяў яе з сабой у якасці талісмана ў космас.

Свае росшукі аўтар прыгодніцкіх раманаў называе «архіўны дэтэктыў», які гэтым разам закранае вельмі зладзённую тэму літаратурнага «судзейства». У адным з артыкулаў Вялюгін робіць амаль неверагоднае: ён дзедзіцца з чытачамі ўражаннямі ад прагляду тома

«закрытых» рэцэнзій Дзяржаўнага выдавецтва БССР. Паэт працаваў у гэтай сферы, добра ведаў яе і такім чынам спрабаваў унесці змены ў працэс публікацыі твораў мастацтва.

Ён настойвае на тым, каб аўтары мелі магчымасць азнаёміцца з рэцэнзіямі, у якіх вырашаецца лёс іх зборнікаў (а можа, і з прозвішчамі рэцэнзентаў, каб можна было асабістую адказнасць, а не становіцца таемным «катам», што, магчыма, з асадодай кампенсуе ўласную мізэрнасць, рэальную ці ўяўную, за кошт слабеішых ці безбаронных). Паэт паказвае выпадкі, калі шанонныя крытыкі, на жаль, не ў стане разгледзець талент, ацаніць вартасць твораў.

Герой публікацыі паўстае чалавекам не проста вялікага розуму, але і вялікага сэрца, паказвае, як могуць зводзіцца рахункі ў такой сферы, як мастацкая творчасць. Ставіцца пытанне: якім быць чалавеку — строгім крытыкам ці з большай прыхільнасцю і любоўю ставіцца да людзей, асабліва маладых, якія толькі пачынаюць свой шлях, і падтрымліваць іх пачынанні? Ён выяўляе лаяльнасць, крытыкуе ўласцівы многім рэцэнзентам пракурорскі тон.

Але тут варта было б закрануць і яшчэ адну тэму — жывёльны страх крытыкаваць работу вялікіх, нават калі тыя засудоўваюць (ці ж на сонцы няма плям?)

Рубрыка «Краязнаўства» прадстаўлена артыкулам Алеся Карлюкевіча «Літаратурная карта Талачыншчыны», у якой расказваецца не толькі пра сам горад, але і пра «літаратурныя» вёскі раёна. Гэта аповед пра пісьменнікаў (з Беларусі і іншых краін), так ці інакш звязаных з тымі мясцінамі. Аўтар публікацыі абазнаў у тэме — цытуе класікаў літаратуразнаўства, пацвярджаючы чарговы раз, што ў краязнаўстве ён пачуваецца як рыба ў вадзе.

У часопіснай «Кнігарні» рэцэнзуецца выданне твораў для дзяцей пад назвай «Чароўная скарбніца», укладальнікам якога, а таксама аўтарам прадмовы з'яўляецца А. Карлюкевіч. Рэцэнзент Алена Міхаленка ў публікацыі «Казкі з чароўнай скарбніцы» прытрымліваецца той думкі, што выхад кнігі для дзяцей — гэта заўсёды падзея і нават свята ў культурным жыцці любой краіны.

Свет імкліва змяняецца, светапогляд кожнага наступнага пакалення абнаўляецца, асабліва на зломе фармацыі. Прызначычы пазачасавую важнасць традыцыйных каштоўнасцей, бацькі стараюцца выхоўваць сваіх малых адпаведна бягучаму часу. Не ад адной маладой маці даводзілася чуць пра тое, што яна не хоча знаёміць сваё дзіця з той ці іншай літаратурай, на якой сама вырасла, таму што імкнецца ўкласці іншыя ментальныя мадэлі ў яго свядомасць. Знаёмства з творами такіх аўтараў, як Генадзь Аўласенка, Людміла Рублеўская, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, — шанец знайсці нешта вартнае для малых.

Вера Стасенка ў рэцэнзіі «Гомельскі Платон» на кнігу Генадзя Говара «Дзякуй!» расказвае чытачам пра цікавую асобу, не толькі паэта, але і матэматыка, здольнага вырашаць няпростыя навуковыя задачы. Шматгранную сутнасць аўтара зборніка выяўляе прыведзены на старонцы рэцэнзіі вокладка з вобразаў філосафа і геаметрычных фігурамі. Як зразумела з тэксту, праводную напісаў зямляк аўтара кнігі — доктар філалагічных навук Іван Штэйнер, які якраў падкрэсліў філасофскую аснову. Адсюль, відаць, паходзіць і назва самой публікацыі, якая вельмі заахочвае да чытання амагараў сучаснай паэзіі, што абавязкова выявіць асабістае стаўленне да такога, паводле В. Стасенка, прыцягальнага аўтара.

Наталля БАХАНОВІЧ

Раскрыццэ ў споведзі сардэчнай

Яго самыя галоўныя кнігі, пачынаючы ад першай «Едуць маразы», станяць асобным важным радком на паліцы маёй хатняй бібліятэкі. Кожная з аўтаграфам, засведчаным акуратным, амаль каліграфічным почыркам, з роздумам, абавязковым пажаданнем, а часам і ўсмешкай. На гэтай жа кнізе ўжо ніколі не будзе яго. Не патрымае яе і сам аўтар. Мікола Маляўка пайшоў з жыцця 4 красавіка гэтага года, калі яго дачка Юля забрала адрэканую кнігу «У райскім садзе і ў жыцці». Нейкай загадкаваасцю кранула мяне яе назва. Нібыта разлічана на дзве кнігі, а кніга адна. Усё вытлумачаць потым шчымлівія і праніклёныя яго вершы. Ды і сам аўтар, прадчуваючы, напэўна, абавязковае пытанне чыгача, што ж уяўляе сабой той самы «райскі сад», растаянічыць сваю задуму каротка: гэта «сад надзей і мар», які ёсць і павінен быць у кожнага. Ну а наколькі яны спраўджаюцца, будзе і адказваць само рэальнае жыццё — гэта значыць, другая частка назвы.

Усё гэта і выбудоўваецца ў форме савета, у якім ён, як ніхто іншы з нашых паэтаў, пачувае сябе і надта па-свойску. Кананічная строгаасць жанру не палюхае Маляўку, а толькі сабіць яго самараскрыццо. Кожны твор як бы падзяляецца на два фрагменты. Першы — своеасаблівы запеві, уваход у тэму, а другі — як пэўнае падсумаванне прамоўленага і закрэпчанага, але тут, як і ва ўсіх іншых жанрах паэзіі, ёсць «свой кантрапункт і свае правілы праўды і гармоніі» (Т. Гацьбе). Як прызнаваўся сам, «улюбіў» ён сябе ў гэты жанр зусім выпадкова, паабядаўшы некалькі вершаваніяў для анталогіі савета яе складальніку. Сама інтанацыя і меладыйнага, і адначасова запаволенана верша была ў нечым сутучнай разважлівай форме савета. І ён, сам таго не чакуючы, нібы прывязваўся да яе. А яна патрабавала і адпаведнага самараскрыцця. Пра свой унутраны свет прамаўляў шчыра і адкрыта і, вядома ж, спявадальна.

Назва кнігі паэтам часам даецца цяжэй, чым сама яна. У Міколы Маляўкі ўсё па-іншаму, хоць і не зусім прасцей, зрэшты, як і ў кожнага. Проста ў яго вынікае са зместу самой кнігі. У большасці яго паэтычных зборнікаў гэта кідка, яркі і разгалінаваны вобраз, які ствараецца з дапамогай і шляхам зместу. У гэтым і сэнс пошукі. І пошук, і сэнс, і вынік — яны трыадзіна і трымаюць паэта ў фокусе яго творчага зацкаўлення, і сабіць яму ў яго няўтомнай жыццёвай хадзе. Толькі ў пошукі, з грыбным кошыкам у руцэ, з прагай нерушы і новых задум, толькі ў заўсёднай хадзе — іншым яго і ўявіць немагчыма.

Кожны паэт стварае ў літаратуры свой свет вобразаў і кожны з іх творыць, як правіла, з матэрыі сваёй душы, грунтуючыся на жыццёвых рэаліях. Усё, адшуканае паэтам, што потым застаецца здабыткам літаратуры, сведчыцца не пятчаткай роднага сельсавета, а слядамі на сцяжынах свайго маленства і малодасці, тых самых, якія памятаюць і ногі тваіх аднагодкаў, бацькоў і родзічаў, а таксама далёкіх прадзедаў. І вобраз вялікай Радзімы кожнае пакаленне паэтаў малое сваімі фарбамі. Беларусь, якая калісьці сліннаму Уладзіміру Дубоўку ўявілася шыпшынай, ва ўяўленні Міколы Маляўкі паўстала дзічкай у полі:

*О Беларусь мая, цябе ў няволі
Мячамі секлі, дзідамі калолі,
Бамбілі і распрэзьвалі цябе, —
А ты стайш, як дзічка тая ў полі,
Апаляна ў жорсткіх барацьбе,
Але — у квеціні, але — на волі.*

«Дзічка ў полі» — не толькі назва кнігі, а цэласны, зрокавы і нават філасофскі вобраз. Вобразна і адметна адзначыліся ў нашай памяці і яго кнігі «Адываючыцы», «Зіміні дождж», «Раманс на два галасы». Ды і тая ж кніга «Жалеза», назву якой так настольківа не прымаў патрабавальны выдавец Анатоль Кудравец, які і да слова быў чужыні, і ціпаў паэзію Міколы Маляўкі. А яна ўяўляла для маладога тады паэта нешта нават большае

за вобраз. Бачыў у тым «жалезе» шмат унутранага сэнсу, які падкрэсліваў усю важкасць маладой задумы. Тады адстаў сваю назву. У гэтым сэнсе быў чалавекам упартым, не саромеўся змагацца за тое, што лічыў знаходкай.

Трэба толькі згадавацца, чаго каштавала часам такое «адстойванне». Зусім не збіраючыся аспрэчваць свайго знакамітага земляка Якуба Коласа ці спаборнічаць з класікам, адну са сваіх галоўных кніг назваў «Старой зямлёй».

Казалі, напэўна, ды і кажуць, што ў яго паэзіі шмат прывсячэнняў. Сорамна ды і смешна апраўдвацца перад некім. Кожны верш у паэта мусіць быць прывсячэннем усяму таму і ўсім тым, хто падараваў яму натхненне. А тут нават не натхненне, а нібыта і зямляцкі абавязак. «Прывсячэнні» — так называецца і верш, які адразу трапіўся на вочы ў яго апошняй кнізе:

*У жалбы дні нябёсы не глухія.
Малітвы чуе міласэрны Бог,
Ды не вяруць іх, страты дарагія,
На пакаяння і любви парог.*

*І ўсё часцей выношу прывсячэнні
З падтэксту ценю — на святло вачэй.
Не ведаю, ці мёртвым палягчэе,
А мне і жыць,
І працаваць лягчэй.*

У апошні дзень селятняй зімы, 29 лютага, наведваў яго на кватэры на вуліцы Багдановіча. Убачыў ляжачым у ложку. Але твар быў светлы, без адзінай хмурьні, як і заўсёды, колькі яго памятаў. Не здалася даўгаватай і наша размова, хоць зацягнулася на добрых дзве гадзіны, прымаля ўдзел у ёй і жонка паэта Вера Яўстаф'еўна. Гаварылі пра тое, пра што ўжо неаднойчы згадвалі і дагэтуль. Было што ўспомніць і яму, і мне, бо наша зямляцкае сяброўства змацавана яшчэ і сумеснай працай на Беларускай радыё, у часопісе «Вясёлка». У нас было шмат сумесных дарог, добра зведзілі на ўласных уземастаўках, што значыць шчырае сяброўскае падтрымка, блізкае плячо, сапраўдна сардэчнасць і чалавечы давер. Адно згадалася і надта сумна, іншае патрабавала і зусім не пазбаўленай гарэзлівага намёку ўсмешкі. Толькі паэзія дайшла да мяне, што ва ўсім гэтым, што згадалася, як бы між іншым праблёмкам праглядаўся і сумны матыў развітання. З цяжкай хваробай, як мне здалася, быў не згодны, не верыў у яе, не згаджаўся з тым, што яго няўтомныя, з дарогамі заручоныя ногі раптам сталі чужымі і непааслухмянымі. Сам і суняшаў сябе: «Нічога, вось прыеду ў Мікалаеўшчыну, і ўсё маё было адразу вернецца да мяне!» Згадваўся тут жа Нёман, які вольна і пльына цячэ за яго вясковай хатай, а заўсёды здаецца, што цячэ за тваёй спінаю. Наступную сустрэчу і планавалі ў Мікалаеўшчыне.

Назаўтра пачыналася вясна, але птушак яе Мікола Маляўка ўжо не пачуе, і не пабачыць яе цвету, і не прылашчыць дарагую нёманскую хвалю. Праз

некалькі дзён ад'язджаў у пушчу на бязрозавік. А ён мне пра сваё бязрозовае адказаў сумнымі радкамі са сваёй кнігі:

*Гляджу, як быццам хто
ў сталічным скверы
Пафарбаваў бязрозы ў колер шэры.
Далёкі ён, куточак дарогі,
Святлом і ласкай цешыць
толькі ў мроях, —
І пацямлелі, пэўна, ад тугі
Перасяленцы нашы ў майскіх строях.*

Ужо з сённяшняга дня мне пачынае здавацца, што размова наша хоць і не мела нейкага развітальнага прадчування, але з яго боку была надта спявадальная. Можна, такое адчуванне з'явілася пасля прачытання яго кнігі «У райскім садзе і ў жыцці». Як балюча раптам адгукнулася ў душы яго радкі:

*Не думай,
што далёка вечнасць,
Як аддалючы з жыцця,
Раскрыўся
ў споведзі сардэчнай —
Увесь, да самазабыцця.*

*У думках высвеці пшчыоту,
А словы — выверы спярша:
Галоўнае, каб ні на ёту
Яна не схібла, душа.*

Спявадальна гучыць сёння для мяне не толькі яго апошняе кніга, але і ўся яго паэзія. Магчыма, надта ціха, аднак праўдзіва, даверліва і адказна ён і пра жыццё на гэтай зямлі, імкнучыся нікога не пакрыўдзіць, а, калі трэба, дапамагчы, падказаць і паказаць там, дзе ты можаш, тое райскае і светлае тым, хто яго не бачыць. Ды хіба мала ў сапраўднага паэта абавязкаў сумлення! І ўсе іх бярае на сябе яго душа. Нездарма слова «душа» так часта гучыць у спавадальных яго радках.

Пра ўсё гэта кажу, а не сцвярджаю катэгарычна, але ж калі слова паэта кліча цябе да ўласнага роздуму, дык хіба нельга яму давярцаць? Захапленне і роздум недзе ходзіць побач, аднак характар у іх розны і відавочна адрозны. Калі ўважліва прасачыць за творчымі сяганнямі Міколы Маляўкі, заўважыш, як з гадамі яго творчая думка ад рамантычна ўнёслага, мякка зачараванага, па-маладоці рамантычнага сягала паступова і да роздмна-суровага, надта засяроджанага перасэнсавання таго, чым у маладосці даводзілася здзіўляцца і захапляцца. Тады знікала і тое даўняе, хай і летучнае, але не эйфарычнае, і з'яўлялася зусім нечакана-тужлівае, пакаляльнае, нават не характэрнае для яго самога. І вось яшчэ адно, на чым хацелася б засяродзіць увагу чыгача гэтай спавадальна-

развітальнай кнігі — саму прыроджаную любоў аўтара да Нёмана. Рака, як і маці для паэта, асабліва, калі яна вядома, — амаль заўсёды рака (а не звычайная крыніца) яго натхнення, а яшчэ вялікі айчыны гонар. Без Нёмана таксама цяжка ўявіць паэзію Міколы Маляўкі. Родная рака ніколі не мінае берагоў яго сэрца. Нёман — гэта і гняздо яго, і калыска, і песня. З усіх выраяў сэрца вярталася толькі сюды:

*Вярнуўся з выраю, здарожаны,
Над ціхім Нёманам стаю —
І адкрываю зноў прыгожую
Сваю зямлю.*

Усе яго адкрыцці ішлі менавіта ад-соль, ад берагоў роднага Нёмана. Ды і ўсе яго вядомыя вершы напісаны ў рытме Нёмана. Калі хочаце адчуць гэты рытм, уважліва прачытайце радкі з яго кнігі, а потым сядзіце і павітайдзеце з нёманскай хвалі. І вы адчуце не толькі гэты жыццёнапорысты рытм, але і разажлівае біццё паэтавага сэрца. Яны аднолькавыя ў сваім рэальным і ўяўным судачыненні. Яны ў суладзі. Не ўпаўнаважаны сцвярджаць за ўрачоў, а ў сцвярдзэнні крытыкаў не сумняюся: ў сардэчных яго вершах арытміі ніколі не назіралася.

У апошнюю кнігу Мікола Маляўка ўключыў даўнюю пазму «Блакітная рота». Памятаю, якія здаўзеўкі ўскладаў паэт на гэты свой, як яму здавалася, самы сталы твор. Пра суровыя армейскія будні, пра салдацкае сяброўства напісана ім і паэма «Каранцін». Хоць яна і ўразіла сваім роздумным зместам, добрым, смелым і густоўным асэнсаваннем перажытага самога Анатоля Вялюгіна, рэдактара аддзела паэзіі часопіса «Полымя», аднак дарогу сабе да чыгача прабіла з цяжкасцямі. Мікола згадзіўся на новую назву, сёе-тое па падказцы Анатоля Сіданава-навіча дапрацаваў, нават дадаў некалькі раздзелаў. Аднак вырашальным жэстам галоўнага рэдактара Кастуся Кірэенкі паэма ў друк так і не трапіла. Цяпер я здзіўлюся: як жа надзённа, свежа і праніклёна гучаць радкі Міколы Маляўкі амаль праз паўстагоддзя пасля іх напісання:

*У кожным лесе,
Усё, што перажыта,
Праб'ецца потым,
Як з-над снегу жыта,
Праб'ецца з-над ападу дзён гадоў,
Дзе — плёнам спраў,
Дзе — пуштацетам слоў,
Дзе — горчычут,
Дзе — плодчычу пладоў.*

У дзень, калі яго хавалі, з раницы Стаўбодзьчыну выпрабавуваў лівень. Вуліцы і вулічка Стоўбодзькі цяклі рэкамі. Перад Акінчыцамі, не даязджаючы да чыгуначнага пераезда, я прыпыніў машыну, — хаць далей было немагчыма, яна магла ўсплыць і паплыць. У такіх выпадках кажуць, што неба аплаквае добрага чалавека. Я з гэтым цалкам пагаджаўся. Але залеза неўзабаве ўтаймавалася. Зямля аплакала паэта ўжо сваімі слязімі. Трывожна патроскавалі свекі ў Мікалаеўшчынскай царкве, дзе адпявалі Міколу Маляўку. А далей шлях ляжаў на Цераб'яжы, на вясковыя могілкі. А там човен паэта паплыве пад карэнні дрэў і знікне ў абдымках яго бацькоў і зямлі. Гэты жалобны шлях згадае ён аднойчы ў сваім вершы:

*Як ні спынайся,
Куды не бяжы,
А вяртаецца ў Цераб'яжы.*

Кастусь ЦЫБУЛЬСКИ

У сэрцы народа жывуць песняры

Ліпенскі вечар. Ласкавае сонца.
Пахам жытнёвым напоены дзень.
Пыльнай дарогай са станцыі

Стоўбцы

Янка Купала ў Смольню ідзе.

Колас не ведае, што без дамовы
Сёння ён ноч правядзе давідна

З тым, хто спяшае
ў касцюмчыку новым,
Нагаварыцца і выціць віна.

Лес векавы. У разбежку дарогі.
Выбраць якую? Спытаць у каго?
Ноч ужо хутка, навокал нікога,
А шываваць яшчэ шмат, ого-го!

Толькі вадой пацягнула рачною,
Справа прагаліны, Нёман відаць.
І каля рэчкі вячэрняй парою
Змог-такі Смольню паэт адшукаць.

...Думаць не думаў узрушаны Колас,
Што ў яго доме сядзіць за сталом
Той, хто «Жалейцы» даў сілы і голас,
Хто «Гусярлом» разануў, як мячом!

Ды і ў самога багаж адмысловы:
Ужо «Песні жалбы» пабачылі свет,
З «Новай зямлі» цытаваліся словы,
Што у паэме рассыпаў паэт.

... Там у абдымках сышліся паэты
Шчырай размовай душу наталіць.
Два аднагодкі, два рыцары свету,
Гонар святой беларускай зямлі!

Янка забыў і пра сцёртыя ногі,
Цесны касцюм, што Якуба смяшыў.

Іх, такіх розных ды родных, дарогі
К славе сусветнай вялі да вяршынь!..

...Сотня гадоў паляцела у вырай,
Ім не вярнуцца назад на зары.
Грае ж Купала і Коласа ліра,
У сэрцы народа жывуць Песняры!

Бацькава доля

Стаў бацька ў полі зямельку араці,
А маці ля печы бліны выпякаці.
Стаў бацька да плуга сыночкаў гукаці,
А дзеткі ў застоллі — частуе іх маці.

Знямогся араты, прысеў пад альхою,
А побач гусяр, ды з сівой барадою.
Зайграў ён на гусялях, і песня над полем
Паняслася ў неба пра бацькаву долю.

Гусяр:
Добра полю ды за борам,
У мароз са сцюжою.
Добра плугу ды ў разоры,
Калі рукі дужыя.
Добра хлебу за блінамі,
Калі бульба спраўная,
Добра бацьку за сынамі,
Калі дзеці слаўныя!

І валошкі, і зорнае неба —
У вянках паэтычных радкоў.

Кніга — скарб, інтэлекту кладоўка,
Сувязь аўтараў і чытачоў.
Верны кампас у доўгіх вандроўках
Па абшарах краін і гадоў.

Шлях-сяжынка да бібліятэкі
Хай не знікне ў траве забыцця,
А вядзе па вяках чалавека
Да сябе. Да людзей. Да жыцця.

* * *

Часцінкі жыцця чужога
Мільгали ў ваках вагонаў.
Стук колаў на рэйках роўны
Адлічваў няўлоўны час.
Здаецца, яго так многа!
Здаецца жыццё бяздонным.
Дзяцінства вясной зялёнай
Аднойчы спаткала нас.

Вяночкі спятала лета
І сонейка ззяла ў кветках.
Блукала на росных сцэжках
Вясёлая маладосць.
Ды восень, яе суседка
І сталасці нашай сведка,

Мамін голас я чую здаля.
Хоць і не з намі даўно
Мама, тата, наш дом і зямля:
Завірухай снягоў намяля.

Варэнне з парэчкі

Ах, лета! Сарафан, пайеткі!..
Спытала цукру я ў суседкі.
Іду сяжынай уздоўж рэчкі
З пакетам цукру для парэчкі.

Я куст парэчкі абірала,
І яе чырвань так кранала
Маё — ужо вопытнае! — сэрца...
І вось жа! Поўнае вядзерца
Яе чырвонай маладосці —
Парэчкі, дачнай прыгажосці!

Цуд снегу

А снег плыве як абяцанне
Святога Цуду на зямлі!
Як першай гліны трапятанне
Падчас Тварэння ў далані
Наймастравітага, Самога
Ля круга ў дзён віхуры — Бога...

А снег плыве як абяцанне
Жыцця наноў, святла, каханні!
І ні дамкоў, ні аўтастрадаў:
Усё пакрыў той снег, што падаў!..

Музыку сівенькага ў вёсцы пачулі,
І сорамна стала сынам і матулі.
Сабрала сняданак, гукнула сыночкаў,
І сталі араці яны аж да ночкі...

Шчэ доўга гучалі чароўныя гуслі,
Каб мір і спагада жылі ў Беларусі!

Яркай зорцы Беларусі

Марыне Васілеўскай

Ёсць таленты — самоту гнаць з душы,
Як весні вецер праганяе хмары.
Так лашчыць сонца долы і абшары,
І хочацца кахаць, тварыць і жыць!

Так на зямлі прызванне Мастака,
Што Усявышнім звыш наканава,на,
Лячыць людскія боль, спакусы, раны
І зоркаю свяціць нам у вяках!

Такая зорка сёння грэе нас,
Прыгожая і талентам, і тварам.
Няхай з дажджамі лістапада хмары,
Ды песнямі сарэла нас яна!

Дай Бог уззяць ёй рубяжы вышэй!
У Ніцы, у Сан-Рэма, у Ла-Скала.
Каб зорка Беларусі ярка ззяла
І з кожным днём гарэла ўсё ярчэй!

Прыйшла залаціць палеткі.
Заплакаў на леце дождж.

Мастак той усім вядомы,
Што срэбрам выбельваў скроні.
Магутных зялёных кронаў
У дрэваў даўно няма.
Пракоціцца рэха: «Хто мы?»
У целе і ў сэрцы стома.
Няспешна ідзем дадому.
Шляхі замяла зіма.

Капыльская крыніца

Прахалоднае срэбра гаючай вады
Падываецца з самага сэрца зямлі.
У нябыт адыходзяць гадзіны, гады,
А струменьчык іскрысты
нястомна бурліць.

Тут калісьці ўзвышаліся замка муры.
Старажытных людзей засталіся сляды.
Ім дарыла крыніца, што б'е з-над гары,
Асладу і сілу сцюдзёнай вады.

Памяць продкаў святая. Яе збераглі.
І сучаснікі ідуць да крынічкі жывой,
Што злучае вякі на капыльскай зямлі,
Наталяе душу цішынёй, чысцінёй.

Галіна НУПРЭЙЧЫК

Бацькоўскі дом

Суквецці пунсвай герані
І фуксіі завушніцы.
Карункі бялюткіх фіранак.
Драўляныя аканіцы.
Вясёлыя вокны-вочы.
Высокая ліпа старая...

У сэрцы жыве той куточак,
Дзе болей ніхто не чакае
З палону падзей віртуальных,
Замкнёных кватэрных клетак,
Не кліча з вандровак далніх
У мятна-мядовае лета.
Там бусел крыляе высока
Над морам зялёнай пшаніцы.
Калодзеж запрасіць у спёку
Сцюдзёнай вадой наталіцца.
Там памяць пры веснічках родных
Блукае ў халодныя ночы —
І свеціцца шчыра, лагодна
Бацькоўскага дому вочы.

* * *

Водар фарбы ўвабраў
ён друкарскай —
Дом гасцінны, дзе кніга жыве.
На старонках няспыннага часу
У нязведаны свет ён заве.

Тут у літарах — мудрыя думкі
Ад вытокаў вякоў і эпох.
Тут народнай культуры скарбонкі,
Сотні лёсаў, надзей і трывог.

Смак духмянага жытняга хлеба
Пераплечены з музыкай слоў.

Песня

Заспяваю я песню —
І не так у грудзях ужо
Ад пацуцяў маркотных цесна.

Ад падзей журботных,
Быццам лазам якім, лезла-лезла —
І нарэшце святло!
Я на кветкавым лузе пры лесе...

Затачэнне ў мінулым!
Усё цёмнае — ззаду, прайшло.
Заспяваю я песню...

Краіна вятроў

Я ў дарозе, і ветрана зноў.
Шалік тулю да ічакі.
Беларусь,
ты — краіна вятроў!
І твой клімат спрадвечна такі.

Колькі помню сябе я —
«Вазьмі
Кофтакчу, дзетка, з сабой...»
І пасля, калі жонкай з дзяцямі
Ад'язджала ад маці старой, —

«Свае ж свэтары ўзяць не забудзь,
Новыя хусткі малым...
Там, у шафе... Парадак не скруць...
Я сама... Мяне пры-па-ды-мі...»

Людка СІЛЬНОВА

Вясна 2024 года

Гарадскія алеі.
Зялёныя лісцікі. Абеліскі.
І сцяжкі чырванююць,
І салдацкай кухняй запахла.
Мо ў парку дзе блізка?

Твары ўсіх маладзеюць.
Белья майкі, кашулі...
Але ўсіх даражэй
Маладзенькія таты, матулі,
Хто вядзе ці нясе на сабе —
Мірным днём! — наша заўтра: дзяцця.

І стаўся свет як Белата,
Скрыт мелаванага ліста.

Ліецца проста ў твар святло:
«Усё, што збудзецца, — было...»
І выпадае стрыжань з рук.
Мне бачыцца ганчарны круг,
Павольны рух яго... і гліны
Камяк... а можа — снегу дзіўнага.

Кнігі

О кнігі! Як толькі ні звала
Я вас у радках! Усё мала.

Бясконца, па-рознаму, маці
Заве так дзіця і дзіцяці
Маленькія пальчыкі, вушкі,
Кудзеркі — «як лён!» — на падушцы...

Вы, кнігі, мне птушкі і кветкі,
Куфэркі і дзверы, і сведкі,
Сябры і сістэмная спадчына...
Жыццё на чытанне патрачана!

Як снегу за святны нападала
За вокнамі — «кнігамі ладнымі».
Таксама: з празрыстымі «вечкамі»
І «засцэжжамі»-шпіналетамі...

Адкрыю акно — і нябачныя
Старонкі пра ўсё мне расказваюць:
Пра горад, машыны, каханне,
Вятры, як у Вечным рамане.

Сяргей БЕЛАЯР

Рэабілітацыя

Фантасцічнае апавяданне

— Д'ябал! — у апошні момант злачынец, які стаяў на каленях, магнуў галавой, і самотная лалавая кропля крыві трапіла на калашыну Старшага Утылізатара Якава Грыбуца.

— Ты чаго? — агучыў здзіўленне другі нумар Навум Міраш. Чарговы мярцвяк паваліўся тварам уніз на выкладзеную керамічнай пліткай падлогу, і канаўка для сцёку крыві прыняла новы дар.

— Не мог спакойна стаяць! — Старшага Утылізатара Грыбуца ахапіла злосьць — іншыя Утылізаваныя ад страху ператвараліся ў статуі.

— Якая розніца? — фыркнуў Утылізатар Міраш, акуратна здабываючы нейрашунты, з дапамогай якіх ішла бесправадная перадача даных на счгвальнікі эмоцый. — Справа зроблена — на адну перашкоду менш.

— Ці робіш справу добра, ці не бярэшся, — у Старшага Утылізатара Грыбуца меліся ўсе падставы быць незадаволены: для майстра экстра-класа брак недапушчальны. Утылізацыя — гэта не рэцэпты забой. Яе аспрымліваюць усе роўна што блюзерства.

— Ты занадта шмат ад сябе патрабуеш, — інфармацыя, знятая з утылізаваных, выкарыстоўвалася пры псіхакарэкцыі Сумніўцаў: ментальны стрэсавы злепак быў у стане прымусіць адумацца нават самых упартых Спатыканты.

— Я ва ўсім імкнусь раўняцца на Прыма-Камунара, — Старшы Утылізатар Грыбуц шпурнуў на стол электрамагнітны паскаральнік мас, незадаволена адзначыўшы, як здрадлива дрыжыць рука. Дазвольце сабе працаваць у падобным стане Старшы Утылізатар не мог.

— З Прыма-Камунара ніхто і ніколі не параўнаецца, — зазначыў бяспрэчны факт Утылізатар Міраш. Выключная геніяльнасць правадара Дасканалай Камуны была прычынай яго ўвакрасшэння.

— Гэта не азначае, што камунар не павінен расці, — у заспакаляльных прэпаратых, багаты набор якіх меўся на стале побач з фераманітнымі снарадамі, Старшы Утылізатар Грыбуц не меў патрэбы. Утылізацыя — нават самая масавая — ніколі не парушала яго душэўнай раўнавагі. А вось няякасна выкананую працу ён лічыў адтэрміноўваннем наступлення Усеагульнага Агшчасліўвання.

— Так, — кіўнуў Утылізатар Міраш, кінушы хуткі позірк на сталевую камеру відэаназірання. — Павінен. Але ты і так найлепшы. Хто ва Утылізацыі меў гонар быць прызначаным асабістым памагатым Прыма-Камунара?

— Заўсёды можна зрабіць яшчэ лепш. Асабліва ў справе збавення ад ворагаў. Не перагнаць толькі Прыма-Камунара.

— Гэта стома, — упэўнена сказаў Утылізатар Міраш.

— Не. Майстэрства ўсё яшчэ патрабуе шліфовакі. Гэта толькі ў Прыма-Камунара ўсё атрымліваецца з першага разу. І кожны раз ідэальна.

— Табе патрэбен адпачынак. Інакш усё скончыцца нервовым зрывам.

Свае прыкметы, нягледзячы на ваюнічы матэрыялізм Дасканалай Камуны, меліся і ва Утылізатараў. Спісанне імкнулася не згадваць — Утылізатар не мог стаць Няшчасным.

— Усеагульнае Агшчасліўванне патрабуе, каб мы працавалі круглыя суткі, — два андроіды пацягнулі мёртвае цела за ногі да расшчапіцця. Дасканалая Камуна

не магла раскідвацца рэсурсамі, калі ішла сусветная вайна за перамогу Шчасця.

— Незаменны толькі Прыма-Камунар, — загадаў Утылізатар Міраш. Часам Старшы Утылізатар Грыбуц лавіў сябе на зайздрасці — Утылізатар Міраш не імкнуўся скакнуць вышэй галавы: працаваў як аўтамат.

Але часам Прыма-Камунар патрабаваў ад кожнага поўнай самааддачы. Толькі цалкам аддаўшыся Адзінай Правільнай Ідэі, можна было дакачацца наступлення раю на Зямлі.

— І як даўно ты быў на рэабілітацыі? — андроіды дзяжурна ўпіхнулі ў камеру збавення ад грамадскіх адходаў наступнага злачыню. Клетачны паралізатар пазбаўляў Сапернікаў Шчасця магчымасці аказаць супраціўленне. Затое эмоцыі маглі бурліць.

— У мяне імунітэт, — для пастаноўкі нейрашунтаў андроіды скарысталіся пнеўмаін'ектарам. Са свайго месца Старшы Утылізатар Грыбуц мог бачыць, як растуць паказчыкі, — утылізаванага паглынаў страх.

— Бруд назапашваецца, як старанна ад яго ні пазбаўляўся, — Утылізатар Міраш устаў ззду ўкланчанага злачыню. Мужчына пад пяцьдзесят плакаў і штотраў паўтараў «Не трэба!». — А пасля рэабілітацыі не застанецца ніводнага непрыемнага ўспаміну. Як быццам нанова нараджаешся.

— Мне гэта не патрабуецца, — запэўніў Старшы Утылізатар Грыбуц. Праклятая дрыготка ніяк не праходзіла. Непрыемным было і тое, што яе заўважыў другі нумар, — рапарт будзе пададзены ў абавязковым парадку. І як усё павернецца — невядома.

На твары Старшага Утылізатара Грыбуца захадзілі злыя жаўлякі. Любы будынак стаіць на падмурку. Калі ён ажажацца няякасным, то рана ці позна пабудова абваліцца. Дасканалую Камуну чакала бясконачасць існавання — лепшага ладу проста быць не магло. І падмурак для ідэальнай канструкцыі павінен быць выключна ўзорным.

— Падыхаю паветрам. — Не дапаможа. Схадзі на рэабілітацыю. Яна для таго і патрэбна, каб пазбаўляць будаўнікоў Шчасця негатыву.

— Шчасце для ўсіх!

— Камуна назаўжды! — рыкнуў ва ўсю моц лёгкіх Утылізатар Міраш. Андроіды тым часам даставілі новага злачыню.

Мінуўшы шматлікія пасты аховы ад Чырвонай Гвардыі, Старшы Утылізатар выйшаў ва ўнутраны двор смеццэперапрацоўчага завода. Пяціметровай вышыні плот з арміраванага бетону не дазваляў убачыць разгрузку — грамадзяне новага СССР не павіны адчуваць адмоўныя эмоцыі. І ўцёкі выключаны.

Смеццэперапрацоўчы завод быў абраны для Утылізацыі зусім не выпадкова — вытворчыя магутнасці дазвалялі пазбавіцца нават ад ДНК. Вярнуцца з мёртвых дазволена толькі таварышу Леніну.

Старшы Утылізатар Грыбуц прыклаў электроннае пасведчанне асобы да сканера і выйшаў на вуліцу. Перад вортамі выстраілася калона са смеццывозаў. Пэўнай маркіроўкі грузавыя аўтамабілі не мелі. І нават Старшы Утылізатар не мог сказаць, у якім напрамку вязуць злачыню.

Дасканалая Камуна, якая накіроўвалася воляй Прыма-Камунара, імклівымі тэмпамі расла ўшыркі і ўверх. Аспрэчваюць правільнасць Абавязковага Шляху мог толькі сляпы. Або свядомы Сапернік Шчасця.

Старшы Утылізатар Грыбуц, ловячы на сабе строгія позіркі шматлікіх 3D-вьяў Прыма-Камунара, які прыкметна папрыгажэў пасля спачыну ў Маўзалеі, удыхнуў на поўныя грудзі. Агшчасліўванне не дапускала слабасці. Слабасць ёсць не што іншае, як здрада. Паддаўшыся ёй, камунар ператварыўся ў прыладу Сапернікаў Шчасця.

Дым печы расшчаплення круглыя суткі ўзімаўся да самага неба. Усё, што не падыходзіла для Шчасця, утылізавалася. І людзі выключэннем не з'яўляліся.

І не важна, колькімі дзвядзеца ахвяраваць. Затое астатнія будуць купацца ў Шчасці.

— Альбо прымаеш Шчасце, альбо застанешся ў няшчасным мінулым, — загадаў сабе Старшы Утылізатар Грыбуц. Устаноўка Прыма-Камунара знаходзіла ў яго душы самы жывы водгук — Няшчасцю ў раі не месца. І недалёкая тая гадзіна, калі не застанеца нават успамінаў пра Няшчасце. Як і не ўспомінаць Няшчасных — Утылізацыя прыкладзе для гэтага ўсе сілы.

Старшы Утылізатар Грыбуц спадзяваўся на тое, што і дзякуючы яму Канец Няшчасця настане яшчэ пры яго жыцці.

Дробны трэмар прайшоў, але настрой майстра быў непяпраўна сасаваны. Працаваць у такім стане значыла не атрымаць ад утылізаванага ўвесь спектр некрабятых эмоцый. А паспех псіхакарэкцыі гарантавала толькі ўся палітра — выпраўляльны часта трапляліся моцныя.

— Ці добра, ці ніяк.

Старшы Утылізатар Грыбуц запатрабаваў інфармацыю аб Рэабілітацыйным цэнтры праз службовы канэкт-бранзалет. Электракар прыбыў праз дзве хвіліны — аператыўнасць у пабудове Шчасця азначала вельмі шмат.

Рэабілітацыйны цэнтр быў арганічна ўпісаны ў гарадскую архітэктур, аднак трапіць унутр Старшы Утылізатар Грыбуц здолеў толькі пасля з'ўз'язнай праверкі — штучны інтэлект хіба што не разабраў яго па атамах.

Нават найменшага незадавальнення ў Старшага Утылізатара Грыбуца працэдура не выклікала. Пільнасць і яшчэ раз пільнасць: Сапернікі Шчасця не пакідалі спроб адабраць яго ў людзей.

Сустрэла Старшага Утылізатара Грыбуца мілавідная дзяўчына ў насычана-пунцовым камбінезоне. З гарачай гатоўнасцю дагадзіць і аспляляльнай усмешкай.

— Шчасце для ўсіх!

— Камуна назаўжды! — звычай адазваўся Старшы Утылізатар Грыбуц, не забываючыся пра абавязковы паклон галаграфічнай праекцыі Прыма-Камунара.

Чалавека, без якога мара аб раі на Зямлі так і засталася б марай.

— Прашу ісці за мной, таварыш.

Чакаць, што інфармацыя будзе знаходзіцца ў адкрытым доступе нават у сакрэтнай сцэты, было назгладу: веданне — зброя. Аднак і кідацца ў вір невядомасці Старшы Утылізатар Грыбуц дазваляў сабе не мог — як бы ні пацярпелі яго прафесійныя якасці. Новага выканану адшукаюць (бо незамежных, акрамя Прыма-Камунара, няма).

— У чым сутнасць рэабілітацыі?

— Цалкам бязбольнае збавенне ад непрыемных успамінаў, якія назапашваюцца ў кароткачасовай і доўгачасовай памяці. А менавіта: квантавая чыстка гіпакампа і трансчарпная магнітная стымуляцыя нейронаў кары галаўнога мозгу.

У якасці асноўнага метад выкарыстоўваецца лазерная анігіляцыя бялку кавіліну, які адказвае за пераход кароткачасовай памяці ў доўгачасовую.

— І які працэнт... м... — выкарыстоўваць слова «выжыванне» Старшы Утылізатар Грыбуц не мог: такая характарыстыка інакш як сумнеў у дзейнасці камунарскай навукі расцэньвацца не магла, — ...браку?

— Рэабілітацыя паспяхова ў ста працэнтах выпадкаў.

Іншага і быць не магло, але... Дзесьці пад сэрцам варухнуўся чарвяк сумневу.

— І што на выхадзе?

— Усё той жа паўнаватарсны грамадзянін адроджанага СССР.

Аперацыйная зала, у цэнтры якой размяшчалася натуральны саркафаг, была застаўлена разнастайным абсталяваннем.

Аб прызначэнні большай яго часткі Старшы Утылізатар Грыбуц не меў ніякага ўяўлення.

— За ўсё адказвае штучны інтэлект.

«Саркафаг» абслугоўваўся двума тэхнікамі. Выпадковымі людзьмі (не кажучы ўжо аб варожых агентах) яны быць не маглі.

— Рэабілітацыя пазначаецца ў асабістай справе рэабілітавальнага як акт павышанай грамадзянскай свядомасці.

— Не злоўжываюць? — адбілася прафесійна цікавасць.

— Неабгрунтавана частыя наведванні Рэабілітацыйнага цэнтры вядуць да паніжэння Індэкса грамадзянскай карыснасці. Злоўжыванне рэабілітацыйнай вядзе да спісання. Распранайцеся да ніжняй бялізны. Вам дапамогуць заняць правільнае становішча ў клінінг-камеры, — адзін з тэхнікаў дзяжурна падсунуў да Старшага Утылізатара Грыбуца стойку для адзнення, забяспечаную кошымкам для абутку. — Працягласць рэабілітацыі залежыць ад аб'ёму ментальнага шлаку, назапашанага рэабілітавальным.

— Гадзіна? Дзве? — Старшы Утылізатар Грыбуц абурася бяздзейнасці. Няхай нават і вымушанай.

— Гледзячы, колькі непажаданых успамінаў вы назапасілі, таварыш.

Чарвяк сумневу пачаў варочацца. Слаба — толькі пазначаючы трывогу.

— Вошынг-шлем патрэбен для поўнага кантакту з галаўным мозгам, — шлем, які нагадваў выцягнуты звон, быў густа абчэплены рознымі гаджэтамі. На верхавіне меўся штыпельскі складанай формы, — гэта для мнемкабеля.

Нібы працягваючы на твары Старшага Утылізатара Грыбуца сумненні, якія мучылі яго, дзвядчына палічыла патрэбным удакладніць:

— Электрычнае сілкаванне — бесперабойнае. Ізаляцыя кантактаў — поўная. Аперацыі цалкам аўтаматызаваныя.

— І пажары бываюць? — ад погляду Старшага Утылізатара Грыбуца не схаваліся датчыкі пажарнай сігналізацыі.

— Усё робіцца выключна для бяспекі рэабілітавальнага.

Зубы ў чарвяка аказаліся вострымі.

— А калі не атрымаецца?

На твары дзвядчыны не здрыгануўся ні адзін мускул.

— Можаче не хваляюцца пра вынік рэабілітацыі, таварыш. Усё будзе зроблена ў найлепшым выглядзе.

Малекулярны гель аўтаматычна падстроіўся пад асабістыя фігуры Старшага Утылізатара Грыбуца. Ніякага дыскамфорту не выклікаў і шлем — сеў яго уліты.

— Пакідаю вас штучнаму інтэлекту.

Варта было дзвядчыне скончыць сказ, як вецка павольна апусцілася. Святло стала макчэйшым, аднак агіднае адчуванне зняволення ў труне не знікла.

Думка зусім дзікая — жыццё супрацоўнікаў Утылізацыі недагтыкальнае. Але праклятыя чарвяк нібы не еў некалькі тыдняў — і пры кожным укусе ўганяў доўгія, як вазальныя пруткі, зубы на ўсю даўжыню.

А праз некалькі імгненняў ігнараваць удары сэрца, якія сталі балючымі, было ўжо немагчыма.

— Таварыш?

Ніхто не адгукнуўся — за тоўстыя сценкі «саркафага» не выходзіў ніводны гук.

Старшы Утылізатар Грыбуц паспрабаваў паварушыцца, але нешта трымава мёртвай хваткай. І шлем з галавы быў не скінучы пры ўсім жаданні.

Як і спыніць патак даных, якія абрынуліся на Старшага Утылізатара Грыбуца.

Старшы Утылізатар Грыбуц загарлапаў на ўсю моц і забіўся ў істэрыцы — катастрафічны машаб памылкі штучнага інтэлекту стаў зразумелы ўжо ў першыя секунды: перадзімротны перажыванні дзвядцаў тысяч утылізаваных.

Новае ў быкавазнаўстве

Круглы стол «Васіль Быкаў. Шляхі і перспектывы даследавання і інтэрпрэтацыі творчасці», прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі, прайшоў на мінулым тыдні. Яго арганізатарамі выступілі Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, у сценах якога і адбылася сустрачка, навуковы і метадычны часопіс «Роднае слова» і Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Адкрыла мерапрыемства дырэктар БДАМЛМ Алена Макаранка, якая ў сваім прывітальным слове расказала пра значнасць постаці Васіля Быкава ў беларускай культуры, пра дакументы, звязаныя з жыццём і творчасцю юбіяра, што захоўваюцца ў архіве. Частку з іх можна было ўбачыць на выстаўцы «Сам-насам з вечнасцю», дзе прадстаўлены ўнікальныя экспанаты — рукапісы твораў, фатаграфіі, кнігі.

«Выстаўка прысвечана 100-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. Мы прадставілі на ёй дакументы, якія складаюць аснову фонду пісьменніка, што папаўняўся некалькі разоў. Пачыналася ўсё з таго, што сам Васіль Уладзіміравіч прынёс у архіў-музей свае дакументы ў 1970 і 1981 гадах. Пазней дакументы трапілі сюды праз яго родных і даследчыкаў. Тое, што можна ўбачыць на выстаўцы, — гэта асноўнае з падраздзелаў фонду: дакументы, звязаныя з яго біяграфіяй, выступленне на пасяджэнні Саюза пісьменнікаў, рукапісы, машынапісныя лісты з праўкамі, перапіска з калегамі, карэспандэнцыя, якую ён атрымліваў з усіх куткоў СССР, розныя водгукі чытачоў», — распавяла вядучы архіўст установы Наталля Мізюн.

Галоўны рэдактар часопіса «Роднае слова» Наталля Шапран, якая разам з Аленай Макаранка выступіла і мадэратарам круглага стала, прэзентавала спецыяльны выпуск выдання: у яго ўвайшлі матэрыялы, што раскрываюць асобу мастака слова з самых нечаканых бакоў, многія з іх утрымліваюць звесткі, што публікуюцца ўпершыню. У нумары-альманаху можна знайсці эпістальную спадчыну, расповеды аб стасунках з калегамі па літаратурным цэхах, вялікі фатаграфічны летапіс і нават шаржы аўтарства Васіля Быкава. Творчасць жа пісьменніка разглядаецца ў розных аспектах: літаратурна-мэтанавы, мовазнаўчы, мастацтвазнаўчы, метадычны. Наталля Мікалаеўна таксама звярнула ўвагу на тое, што гэты нумар — толькі частка вялікага рэдакцыйнага праекта, прысвечанага 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Пра публікацыі, прысвечаныя Васілю Быкаву, у перыядычных выданнях нашай краіны (газета «Звязда», штогтыднёвік «Літаратура і мастацтва», часопіс «Беларусь»), расказаў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксей Карлюкевіч. Ён нагадаў, што ў свой час у выдавецтве «Літаратура і мастацтва» выйшла кніга «Васіль Быкаў: вядомы і невядомы», у якой былі аб'яднаны літаратуразнаўчая праца Валянціны Локун

«Васіль Быкаў у кантэксте сусветнай літаратуры» і ўспаміны пісьменніка Анатоля Сульянава. Аляксей Мікалаевіч таксама прэзентаваў зборнік «Выбраныя творы Васіля Быкава: для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту», што зусім нядаўна пачынае свет у Выдавецкім доме «Звязда» тыражом 28 800 экзэмпляраў, і перадаў асобнік у бібліятэчны фонд Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва.

Адной з частак інтэрпрэтацыі творчасці любога аўтара з'яўляецца і досвед яго выкладання ў школах. Аб рэалізацыі практычнай дзейнасці пры вывучэнні творчасці Васіля Быкава раслаўбавіў арганізатар зборніка «Выбраныя творы Васіля Быкава: для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту», што зусім нядаўна пачынае свет у Выдавецкім доме «Звязда» тыражом 28 800 экзэмпляраў, і перадаў асобнік у бібліятэчны фонд Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва.

«Васіль Быкаў — адна са знакавых фігур у школьнай праграме. Ён вывучаецца ў шостым, восьмым, дзявятым і адзінаццатым класах. Яму надаецца шмат увагі не толькі таму, што немагчыма ўявіць вывучэнне літаратуры пра вайну без яго творчасці. Быкаў — фігура больш аб'ёмная, у яго прозе — адлюстраванне чалавека, паказ розных тыпаў людзей. А школьная праграма — не проста знаёмства з творам, гэта падрыхтоўка да жыцця. Паводзіны чалавека ў экстрэмальнай сітуацыі, калі працягваюцца самыя лепшыя і самыя горшыя

яго рысы, — менавіта гэта закладзена ў аснову вывучэння быкаўскай прозы», — падкрэсліў Вячаслаў Іванавіч.

Тэма, якую закрануў кандыдат філалагічных навук, старшы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў старадрукаў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі Мікола Трус, — «Некананічныя аўтапартрэты пісьменнікаў (Васіль Быкаў і Уладзімір Караткевіч)». Гаворка ідзе пра калекцыю фотаздымкаў, зробленых падчас адпачынку твораў з сям'ямі ў Пінскай вобласці ў кастрычніку 1979 года, з фондаў Музея гісторыі беларускай літаратуры. Іх адметнасць у тым, што на адваротным баку кожнага змешчаны вершаваныя подпісы Уладзіміра Караткевіча. Такія архіўныя росшукі дазваляюць зусім па-іншаму паглядзець на асобу пісьменніка.

Васіль Быкаў, напэўна, лідар сярод беларускіх аўтараў па колькасці экранізаваных твораў. Пераўвасабленне яго літаратурных тэкстаў на мову кіно прааналізавала доктар філалагічных навук, загадчык кафедры літаратуры-на-мастацкай крытыкі факультэта журналістыкі БДУ Людміла Саянкова-Мяльніцкая. Даследчыца адзначыла, што быкаўская проза вельмі кінематаграфічная, дынамічная, драматургічна выразная, у ёй дакладна выпісаны характары, няма нічога лішняга, і згадала кінакарціны «Трэцяя ракета» (1963, рэжысёр Рычард Віктараў), «Знак бяды» (1986, рэжысёр Міхаіл Пташук), «Узыходжанне» (1977, рэжысёр Ларыса Шапіцька) і іншыя.

Не абміналі асобу Васіля Быкава і мастакі. У часопісе «Роднае слова» на працягу ўсяго года ладзіцца праект «100 партрэтаў Васіля Быкава», з якім пазнаёміла яго аўтар Ірына Князева, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, куратар філіяла «Музей-дача Васіля Быкава». Пра мастацкае ўвасабленне вобраза Васіля Быкава і работы, прысвечаныя пісьменніку, што захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь, расказала вядучы навуковы супрацоўнік гэтай установы Настасся Трафімчык.

Своеасаблівым падвядзеннем вынікаў мерапрыемства стала выступленне біёграфа Васіля Быкава, даследчыка гісторыі беларускай літаратуры Сяргея Шапрана, які быў навуковым кансультантам пры падрыхтоўцы гэтага нумара-альманаха «Роднае слова». Сяргей Уладзіміравіч перадаў на пастаяннае захоўванне матэрыялы з гродзенскай часткі архіва пісьменніка: лісты чытачоў і літаратураў, а таксама рукапісы і машынапісы, у тым ліку самую раннюю літаратурную аўтабіяграфію (1962) і невядомыя «сучасныя прыпаўсці», якія былі напісаны, верагодна, яшчэ ў 1960-я гг. Аляксей ЦІМАФЕЕЎ

Сувязны паміж мінулым і будучыняй

Народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў — з тых літаратараў, кнігі якіх заўсёды запатрабаваны чытачамі. Найперш творы, што раскрываюць не толькі гераічныя, але і драматычныя старонкі Вялікай Айчыннай вайны. Сабраць іх пад адной вокладкай, каб выбраць хоць бы найбольш важнае, складана. Асабліва, калі аднагомінік адрасуецца найперш падрастаючаму пакаленню. А такая задача і стаяла перад укладальнікамі «Выбраных твораў» Васіля Уладзіміравіча, што выйшлі ў Выдавецкім доме «Звязда» ў серыі «Школьная бібліятэка».

Цярэшка і італьянкі Джуліі. Каханні, як жыўтворнай, ачышчальнай сілы. Каханні, якое вышэй за смерць, зраду, вайну. З самага пачатку сваёй творчасці Васіль Уладзіміравіч адмовіўся ад паказу вайны ў яе традыцыйным разуменні. Узяў армянцэнтр на тое, каб даказаць, што нават у баявых абставінах подласць, двуруніцтва, жорсткасць, бесчалавечнасць не могуць апраўдаць, здавалася б, высякародных задач. Чалавек заўсёды павінен заставацца чалавекам. Але ж чалавек на вайне — гэта і ўчарашні мірны хыхар. Нягоднікамі адразу не становяцца,

нягоднікаў фарміруюць абставіны, у тым ліку і мірныя.

На глыбокі роздум наводзіць аповесць «Сотнікаў», у якой пісьменнік задумваецца над маральнымі аспектамі на вайне. За пяро браўся з такім намерам: «Перш за ўсё галоўным чынам мяне цікавілі два маральныя моманты, якія, спрасціўшы, можна сфармуляваць так: «Што такое чалавек перад знішчальнай сілай бесчалавечных абставін? На што ён здольны, калі магчыма абараніць жыццё вычарпаны ім да канца і прадухіліць смерць немагчыма!» А перад «знішчальнай сілай бесчалавечных абставін» апынуліся Сотнікаў і Рыбак. Адзін гіне, другі, жадаючы ўратавацца любою цаной, становіцца здраднікам, спялячы на сподзе душы надзею, што, магчыма, яшчэ некай вырвецца з сеткі, у якую трапіў. Ды шляху назад няма. Асабліва пасля таго, як Рыбак павесіў Сотнікава.

Аповесць жа «Абеліск» як бы палемізуе са славетай «Балады аб чатырох заложніках» народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова, у аснову якой, як вядома, пакладзены рэальны факт. Партызанскі камбрыг Мінай Шмыроў адмовіўся здацца фашыстам, які ўзялі ў заложнікі яго дзяцця. Ад канкрэтных фактаў ішоў і Васіль Быкаў. Яму быў вядомы выпадак, калі

настаўнік вырашыў загінуць са сваімі вучнямі-падпольчыкамі, каб паменшыць іх пакуты.

Учынку Шмырова правільную ацэнку даў Аркадзь Куляшоў: «Перад бацькам Мінаем стаяць ўсе бацькі на калені!» Але і тое, што зрабіў Мароз, інакш як падзвігам не назавеш. На падобны крок мог адважыцца толькі надзіва сумленны, душэўна чысты і смелы чалавек. Мароз не мог (і не хацеў) прыкрывацца чужымі лёсамі. Праўда, сам аўтар як быццам канкрэтнай ацэнкі ўчынку свайго персанажа не дае. Вуснамі журналіста апавядальніка ён у канцы твора агучвае такую выснову: «І вось хай цяпер рашае чытач. Хай разбіраецца. Кожны адпаведна свайму светапогляду, свайму погляду на вайну, на гераізм, на свой абавязак перад сумленнем і перад гісторыяй...»

Сюжэтна, калі мець на ўвазе неперадбачанасць абставін, з якімі сутыкаюцца партызанскія разведчыкі Бураў і Воіцкі, і псіхалагічна насычаная аповесць «У тумане». А заданне, як заўсёды, няпростае. Яны павіны абяшчюцца чалавека, які, напэўна, служыць фашыстам. Аднак важны момант — «напэўна». Наколькі гэта праўдзіва, ім трэба разабрацца. Ад гэтага і залежыць прысуд, які будзе вынесены яму. Няцямка ўбачыць, што і ў гэтай аповесці

Быкаў таксама застаецца Быкавым. Праторанымі сцяжынамі ў сваёй творчасці ён ніколі не ішоў. Ад самага пачатку сваёй літаратурнай дзейнасці. У гэтым чытачы ўпэўняцца, пазнаёміўшыся з двума яго апавяданнямі — «Адна ноч» і «Смерць чалавека».

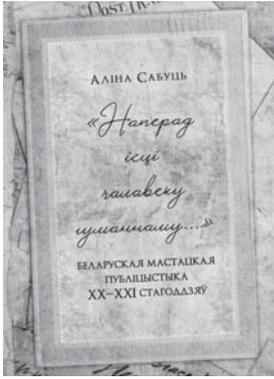
Гэтая кніга Васіля Уладзіміравіча — не адзіная, якія апошнім часам прыйшлі да чытача. Так, летас аднагомінік яго выбраных твораў уключыў свет у 27-м томе серыі «Залатая калекцыя беларускай літаратуры», які выпускае выдавецтва «Мастацкая літаратура». У яго таксама ўвайшло тое, што не толькі знакавае для яго творчасці, але і належыць да найлепшых старонак беларускай літаратуры аб Вялікай Айчыннай вайне: «Жураўліны крык», «Альпійская балада», «Сотнікаў», «Пайсіці і не вярнуцца», «У тумане».

Некалі Аляксей Адамовіч сказаў пра Васіля Быкава, што ён знаходзіцца «на бэстэрміновай перадавой». Яго проза — жорсткая, балючая, бескампрамісная, бязлітасная, але вельмі патрэбная, бо ў сваёй сутнасці яна ішоў і ачышчальная. Васіль Быкаў — гонар нашай літаратуры. І своеасаблівы сувязны паміж нашым учарашнім і будучыняй.

Аляксей МАРЦІНОВІЧ

Як частка характва

Аўтар кнігі Аліна Сабуць «Наперад ісці чалавеку гуманнаму...», якая пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда», выказанне Змітрака Бядулі «Не хлебам адзіным...» змясціла ў дадатку да яе, дзе прадстаўлены і ўрыўкі з асобных твораў Янкі Сіпакова, Уладзіміра Караткевіча, Алеся Марціновіча, Міхася Стральцова, Алега Лойкі, Алеся Карлюкевіча. А яно з поўным на тое правам магло б стаяць і ў пачатку яе: «Сказана ў Бібліі: “Не адным хлебам чалавек жыў будзе”, — і гэта шчырая праўда, бо, каб чалавек мог здаволіцца толькі ядой, ён не лічыўся б вышэйшым за іншыя стварэнні на зямлі. Апрача хлеба, урываюцца ў яго жыццё духоўныя патрэбы, якія ўсюкі чалавек па-свойму стараецца задаволіць. Агульна ўзяўшы ўсе праявы духоўнага жыцця, якія акрыляюць душу чалавека, паднімаюць яго ўвысь, можна назваць характвам»...

з’явіліся і «Уводзіны», ад якіх масток пракладваецца да першага раздзела, пачатковыя радкі якога сведчаць аб тым, што беларуская публіцыстыка ўзнікла не на пастым месце, а ішла ад назапашанага іншымі літаратурамі: «“Вопыты” Мішэля дэ Мантэня — першыя творы ў жанры эсэ, прызнаныя даследчыкамі літаратуры. Разам з тым першым беларускім эсэістам ХХ ст. можна ўпэўнена назваць Ігната Абдзіраловіча (сапр. — Ігнат Канчэўскі)».

Шмат якія творцы трапляюць у поле зроку Аліны Сабуць (Ралан Барт, Томас Ман, Жан Поль Сартр, Альбер Камю, іншыя). Пра адных гаворыцца больш падрабязна, пра іншых — менш, але тое, да чаго прыходзіць яна, у пэўным сэнсе відаць па такім падагульненні: «На наш погляд, жанр літаратурна-крытычнага эсэ ў творчасці еўрапейскіх эсэістаў досыць папулярны і вядомы шырокай аўдыторыі. Яскрава вызначана прысутнасць аўтарскага “я”, акцэнтацыя аўтарскай пазіцыі адносна літаратурна-мастацкіх і філасофска-эстэтычных праблем, пільнае тэарэтычнае пэдагагічнае значэнне важных фактараў уздзеяння на чытацкую свядомасць». Ёсць у гэтай гаворцы і тое, што не страчвае свайго першага сэнсу і адносна лепшых дасягненняў нацыянальнай публіцыстыкі, калі мець на ўвазе таго, хто за ёю стайць: «Асоба аўтара ў замежнай эсэістыцы выступае як адна з вызначальных катэгорыяў публіцыстыкі, што ўплывае на тэматычна-ідэюную накіраванасць і мастацка-стылявыя адметнасці эсэістыкі, у мастацкай прасторы якой пераважае культ творчасці».

Выкарыстанне вялікай колькасці пісьмовых крыніц, якіх у спісе 112, а таксама глыбокае прачытанне пераважна большасці з іх, дазволіла Аліне Сабуць прыйсці да высновы, дзеля якой яна, уласна кажучы, і бралася за сваю працу: «Эсэ і нарыс — *дамінантныя жанры* беларускай мастацкай публіцыстыкі ХХ — ХХІ стст. Вызначны *ідэіна-тэматычныя* (аўтабіяграфічныя, філасофска-псіхалагічныя, падарожныя, праблемныя, партрэтныя, літаратурна-крытычныя і інш.) і *жанравыя* (апавед, замалёўка, партрэт, успамін, аповесць, раман і інш.), *рэсурсы эсэ і нарыса* згаданага перыяду. Жанравыя формы эсэ і нарыса мадыфікуюцца ў эсэ-партрэт (Р. Бардуліні), нарыс-партрэт (А. Карлюкевіч), эсэ-дзёнік (Г. Тварановіч, Г. Пашкоў), эсэ-нарыс (У. Караткевіч), эсэ-апавесць (М. Стральцоў), раман-эсэ (А. Лойка)».

Свае развіццё даследчыца падвяржае дэталёваму пранікненню змест твораў, якія ў кожным канкрэтным выпадку разглядае, што, несумненна, выклічае жаданне бліжэй пазнацца з тым, пра што ідзе гаворка, а ў нечым, магчыма, і паспрачацца з аўтарам. Гэта таксама заканамерна. Які б твор ні быў, а публіцыстыка — не выключэнне, у кожнага могуць быць свае думкі. Як і ў аэнанцы яго крытыкай.

Ганна ІВАНЕЙ

Чытацкі дзёнік
Навума Гальпяровіча

Пасляслоўе

Юбілеі бываюць не толькі ў людзей. Шэсцьдзясят гадоў споўнілася выдадзенай у выдавецтве «Беларусь» аповесці Васіля Быкава «Альпійская балада». Да гэтага твор пісьменніка быў апублікаваны ў тым жа годзе ў першым нумары часопіса «Маладосць» і выклікаў вялікі водгук у чытачоў.

Аповесць «Альпійская балада» была перакладзена на шматлікія замежныя мовы, часта выдавалася за межамі Беларусі. Першая публікацыя на рускай мове была ў часопісе «Огонёк» (№№ 12—16 за 1964 год). Наступная — у той жа год у «Раман-газете», для якой Васіль Быкаў перапрацаваў і дапоўніў тэкст.

А ў 1965 годзе быў зняты аднайменны фільм, які, як сёння прынята гаварыць, стаў лідарам пракату па ўсім Савецкім Саюзе.

У маёй асабістай бібліятэцы, вядома, няма экзэмпляра таго выдання, упершыню я прачытаў твор толькі ў чатырохтомніку, які выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў 1989 годзе. Да гэтага я ўжо паглядзеў фільм і доўга быў пад яго уражаннем ад гэтай рамантычнай і шчымымвай гісторыі пра каханне ў жудасных умовах вайны беларускага хлопца і італьянскай дзяўчыны.

Шчыра скажу, што спачатку не надта рваўся чытаць аповесць. Баяўся, што парушыцца той крамалены пафас трагічнасці і прыгожага пацуды, які стварылі на экране акцёры.

Але разарнуў першую старонку і з галавой акунуўся ў свет суровай быкаўскай прозы. Не сентыментальнай, не саладзавай, не прыўзнята-пафаснай, суровай, які характар аўтара, без прыгожага прыхарошвання, на якое так вымагаў рамантызм гісторыі пра каханне. Сутнасць сюжэта сёння ўсім вядома: уцякаючы з палону, беларускі хлопек Іван у альпійскіх гарах сутыкнуўся з такой жа ўцякачкай — італьянскай дзяўчынай Джуліяй. Тры дні, поўныя жахаў і пакут, брэху сабак і варажых крыкаў, дзе, здавалася б, павінны былі згубіцца ўсе пацудзі акрамя жадання ўратавацца, сталі нарадэннем прыгожага светлага пацуды ў маладых людзей, якія да гэтага не ведалі сапраўднага кахання.

Пісьменнік напоўніў свой апавед не толькі рамантыкай. У дынамічным, па-сённяшняму трылерным сюжэце ён знайшоў месца да прызнання любові да свайго краю, да роднай прыроды, якая сваім ушачкім краявідам лашчыла ўспаміны і самога аўтара:

«Азёры самыя прыгожыя, — міжвольна аддаючыся ўспамінам, загаварыў ён. — Мая вёска Цярэшкі яраз ля двух азёр. Калі ў ціхі надвечорак зірнеш — не шалохнецца. Бы лютэрка. І лес вісіць уніз вершалінімі. Як намалёваны. Адно — рыба плешчашца. Шчунакі — во! Што там горы!»

Ён сказаў адным разам занадта многа для свайго негаваркага характару, зараз жа адчуў гэта і змоўк. Але расцыворванне яго думкі і ўяўленні гэты былі там — у родным далёкім краі, і цяпер, у гэтым дзікім награвашчанні скал, яму стала так нясперна самотна, як даўно ўжо не было ў палоне.

Яна, мусіць, адчула тое і, калі ён змоўк, папрасіла: — Говорі ешце. Говорі твой Беларусь».

Дзіўна, але калі я чытаў аповяд Караткевіча «Сіняя, сіняя», я згадваў гэты эпізод, бо і зусім іншы час апісаў маладзёшы пісьменнік, і зусім іншыя абставіны, але аднада гэтых выдатных твораў адно, што вызначае сапраўдных майстроў, — адчуванне прыналежнасці да свайго зямлі, свайго народа.

Быкаў распавёў у свайой аўтабіяграфіі, што сюжэт «Альпійскай балады» яму падказала сустрэча ў Аўстрыі ў 1944 годзе, дзе яны стаялі калонай машын на гарадскай вуліцы з італьянскай дзяўчынай, якая пыталася ў байцоў пра нейкага Івана, з якім уцякала з канцлагера.

Вядома і такая гісторыя, быццам незадоўга да смерці ён прызнаўся аднаму з сяброў, што ніякага прата тыпу не было, што і вобраз Івана, і вобраз Джуліі — мастацкая фантазія аўтара.

Ды, урэшце, гэта і не так важна. Сіла мастацкага слова і ўласцівасць таленту творцы робіць нават прыдуманым сюжэт адлюстраваннем сапраўднага жыцця.

Пра гэта думалася, калі я перагортаў том са збору выбранага пісьменніка з цудоўнай прадмовы крытыка Дзмітрыя Бугаёва, дзе разам з «Альпійскай баладай» змешчаны аповесці «Жураўліны крык», «Трэцяя ракета», «Здрада».

Як даўно я ўпершыню гэта чытаў, ды і напісаны творы ўжо шмат гадоў таму, ды і падзеям, апісаным у іх, больш за восемдзясят гадоў.

Але сапраўднае літаратура не старэе, як не старэе людская памяць, які тое, што перадаецца з пакалення ў пакаленне як найважнейшы скарб сумленнасці, гераізму і трываласці.

Як не пагадзіцца з Самуілам Яфімавічам: «Святое адвечнае характва! На зямлі няма нічога вышэйшага за цябе! (тут і далей выдзелена ў тэксце. — Г. І.). Ты адно чыстае, яснае, без жаднай плямыні... Ты злучаеш чалавека з праўдзівым Богам, з добрым усёдаравальным, святым Богам на зямлі». Як і з такой высловай: «...» Характва — маці жыцця, кіраўніцтва добра і праўды». Тым больш з сучасным дню сённяшняму: «Калі жадаем грунтоўна пазнаёміцца з жыццём якога-кольвек народа, то трэба ўзяцца за яго святае хронікі — яго штурхатства, адкапаць, вывесці на свет, калі яно зацменена, і спазнаць яго. Гэту вось працу яраз цяпер мы, беларусы, павінны паставіць на першы чарод».

Чаму гэты высновы так і прасяцаюць на пачатку кнігі Аліны Сабуць, відаць з яе падзаглаўка: «Беларуская мастацкая публіцыстыка ХХ—ХХІ стагоддзяў». Гэты жанр літаратуры не ў апошняю чаргу і адпавядае такой высароднай задачы, за якую, не лішне яшчэ раз працягваюць Змітрака Бядулю, «*крыеца характэрная — наша частка, — агульначалавецкае характва*». Яны і сапраўды малі б з’явіцца, калі б даследаванне тычылася толькі дасягненняў асобных беларускіх публіцыстаў, творчасць якіх адбывалася ў межах узятага прамежку часу. Пры гэтым, безумоўна, не абшлось б і без звароту да вопыту іншых літаратур.

Аднак, як сведчыць змест, Аліна Сабуць звяртаецца да яго не мімаходзь, а сістэматычна. Таму заканамерным стала і з’яўленне раздзела «Эсэ як феномен замежнай мастацкай публіцыстыкі», што стайць у кнізе. У такім разе паспыхаў на Змітрака Бядулю магла б быць толькі своеасаблівым эпіграфам. Даследчыца пайшла іншым шляхам. Надаючы развагам тэарэтычна-практычны характар, у неабходных выпадках падмацоўвае асноўны змест іх вопытам іншых літаратур. Адаваедна

Біяграфія Слонімшчыны

Навукова-практычная канферэнцыя ў Слоніме «Гісторыка-культурная спадчына Слонімшчыны: погляд у мінулае» была прымеркавана да 770-годдзя горада і праведзена 12 жніўня 2022 года. А толькі што, ужо ў 2024 годзе, накладам 200 экзэмпляраў пабачыў свет у выдавецтве «Беларуская навука» зборнік артыкулаў «Гісторыка-культурная спадчына Слонімшчыны: да 770-годдзя Слоніма». На вокладцы — фрагмент малюнка П. Ю. Татарнік «Слонімі, XVI—XVII стст.»

Разам аб’яднаны даклады і выступленні 25 даследчыкаў з Мінска, Гродна, Брэста, Варшавы, Баранавіч і самога Слоніма. Тэматычная палітра даволі шырокая. Фактычна дадзены зборнік на выніках канферэнцыі можна лічыць грунтоўным, знакавым працягам гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць», прысвечанай Слоніму і Слонімскаму раёну. Ядвіга Яловічава (Мінск) раскрыла наступную тэму — «Прыродны спадчына Слонімшчыны ў геалагічным мінулым». Аляксандр Гаршкоў (Гродна) звяртаецца да тэмы «Засяленне басейна р. Зальвянка ў фінальным палеалеі (14—10 тыс. гадоў назад)». Вадзім Лакіза разглядае тэму «3 гісторыі даследавання помнікаў археалогіі Слонімскага раёна ў 2011—2012 гг.»

Многім сланімсчанам цікава будзе прачытаць артыкул дасведчанага гісторыка архітэктуры Сяргея

Сергачова «Міхайлаўская царква ў старой перавалоцы Слонімскага раёна: традыцыйная, унікальная, загадкавая архітэктура». Вось што расказвае аўтар: «Слонімскаму раёну паншандавала ў тым, што на самым ускарайку яго паўднёвай часткі, на тэрыторыі Міжзвоніцкага сельсавета, на ўзвышшы пры перакрываванні дарог, добра бачная з навакольных паляў стайць царква, пра якую маецца дакладны год будаўніцтва — 1559. А паколькі гэта Свята-Міхайлаўская царква, то ўлістападзе яна можа адзначаць 463 год свайго існавання (...). Зараз яе адносяць да Вострава — найбольш буйнага паселішча гэтай часткі раёна, хая адлегласць царквы ад аграгарадка каля двух кіламетраў. А раней яна лічылася царквой ў вёсцы Перавалока, да якой яна была і, дарэчы, цяпер знаходзіцца бліжэй. А паколькі ў 1930-я гг. вёска стала

назвацца *Старая Перавалока*, то потым рэлігійная абшчына атрымала назву «Прыход храма Святога Архангела Міхаіла» ў вёсцы Старая Перавалока Слонімскага раёна».

У раздзеле «Выбітныя асобы Слонімшчыны» змешчаны даклады, выступленні Алены Філатавой «Аляксандра Агінская — адна з уладальніц Слоніма», Андрэя Ціхамірава «Ізабэла Гадлеўская дэ Арана: ад Сынковічаў і Слоніма да Кадыса і Мадрыда», Алены Сухаракавай «Іосіф Страбоўскі і справа яго жыцця», Алеся Сімакова «Эльдарда прасіць дапамогі: дзве аповесці пра індзейцаў Слонімскага пісьменніка Аляксея Якімовіча», Алы Баранавой «Патрыятычнае выхаванне моладзі ў працэсе вывучэння твораў Міколы Ароўкі».

Набыць грунтоўнае выданне «Гісторыка-культурная спадчына Слонімшчыны: да 770-годдзя Слоніма» можна ў кнігарнях ААТ «Белкніга» (дарэчы, у гэту сетку распаўсюджвання кнігі ўваходзіць і кнігарня ў Слоніме «Санет») па ўсёй краіне і ў кнігарні «Акадэмікніга» ў Мінску па адрасе: праспект Незалежнасці, 72. Новых усім чытацкіх гістарычных адкрыццяў!

Раман СЭРВАЧ

Сваё/чужое

Вынікі фестывалю мастацтва «Арт-Мінск» падвялі падчас адкрыцця выстаўкі «Postscriptum» у галерэі «Арт-Беларусь». У экспазіцыі — творы пераможцаў галасавання, якое праводзілася сярод глядачоў падчас дэманстрацыі выстаўкі ў Палацы мастацтва. Чым запомніўся сёлетні фест? Каго глядачы палічылі найцікавейшымі сучаснымі аўтарамі? І на чым бакі гэтым разам прафесійнае журы?

Фестываль сучаснага мастацтва — гэта заўсёды выклік, своеасаблівы экзамен і для арганізатараў, і для твораў, і для публікі. Калі з першымі двума групамі ў гэтым рэчышчы ўсё зразумела (маецца на ўвазе справядліва і падсумаванне зробленага, вынясенне вынікаў на суд глядача), то што да публікі? А яна ж тут — галоўны суддзя, да якога, натуральна, ёсць патрабаванні.

Валерый Талкачоў «На сонечным баку», 2022 г.

Узнікаюць пытанні, напрыклад, колькі суддзя кампетэнтны, які вопыт мае, на што абапіраецца падчас прыняцця рашэнняў... Многія крытыкі даўно вынеслі прысуд масаваму глядачу, аднак, па-першае, публіка публіцы не роўная, па-другое, ацэнкі беларускім аматарам мастацтва пакуль, здаецца, ніхто не ставіў. Сёння кожнаму глядачу варта самастойна і шчыра адказаць на шэраг пытанняў: навошта мне знаёмства з фестывалем

Алеся Скарабагатая «Любоўнае зелле», 2024 г.

сучаснага беларускага мастацтва? ці ўважлівы я да шматлікіх твораў на выстаўцы? наколькі я аб'ектыўны?..

Сёлета «Арт-Мінск» зноў сабраў велізарную колькасць наведвальнікаў. Яны па-рознаму ацэньваюць маштабную экспазіцыю ў Палацы мастацтва, аднак раўнадушнымі не застаюцца. Кожны, верагодна, знайшоў хця б адну работу, што прыйшлася даспадобы, кожны адшукаў любімага аўтара... Аднак было і пра што спрачацца і ў чым сумнявацца. Вынікі таксама могуць здацца спрэчнымі.

Nevmerzhi «Госця з будучыні», 2023 г.

Які заўсёды, яны прымушаюць многіх сумнявацца: у правільнасці поглядаў сваіх і чужых.

Тран-пры фестывалю традыцыйна атрымала Алеся Скарабагатая. Бадай, аўтару ўжо і самой няёмка з года ў год станавіцца пераможцай, бо гэта не толькі чарговае прызнанне яе майстэрства, але і крыніца кпінаў і шпілек у адрас жывапісца: маўляў, нічога новага ў яе творчасці апошніх гадоў не прыўнесена, а глядач нібыта не спрабуе адысці ад раней выбранага. Так ці іначэй, нельга не павіншаваць Алеся Скарабагатую з чарговым трыумфам. Ды жадаем новых здзяйсненняў! Яны, пэўна, не прымусяць сябе чакаць.

Што тычыцца намінацый, то пераможцамі названыя як сталыя мастакі, так і да часу малавядомыя. Тое, што іх спробы атрымаліся яркія і сталі заўважанымі значнай колькасцю глядачоў, ёсць спадзяванне, станоўча паспрыяе ў далейшым творчым жыцці (дарэчы, гаворка пра некаторых з аўтараў ішла ў папярэднім матэрыяле «ЛіМа», прысвечаным «Арт-Мінску» ў Палацы мастацтва). Так, у намінацыі «Жывапіс» найлепшымі сталі Эльміра Мухтарова, Аляксандр Некрашэвіч, Nevmerzhi, Маргарыта Маніс і Наталія Ліпская. Першымі графікамі фестывалю сталі Надзея Барай, Наталія Язерская, Валерый Талкачоў, Анастасія Шведава, а таксама Лізавета Пастушэнка.

Усевалад Швайба «Слёзы Хатыні», 2024 г.

Скульптары-трыумфатары — Фёдар Шурмялёў, Аляксандр Шапко, Андрэй Беле, Ян Басалыга і мастак пад псеўданімам DSNT87. У намінацыі «Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва, арт-аб'ект» глядачы палічылі найлепшымі Анастасію Чадзій, Юлію Цярэшку, Людмілу Землякову, Таццяну Савік і Уладзіміра Гормаша. Што да «Інсталіцыі», то тут публіка вылучыла творы Ірыны Рамбальскай, Аляксандра Баўтрук, Антона Рубашко, Ірыны Котавай і Вольгі Якаўлевай. Найлепшыя фатаграфы сёлетняга «Арт-Мінска» — Graph Calligraph, Ксенія Лакотка, Вадзім Качан, Віталь Жыхараў, а яшчэ Віктар Сянькоў.

Тым часам спецыяльны прыз журы пры падтрымцы анлайн-платформы artcenter.by атрымалі знакамітыя аўтары, чья творчасць высокая ацэньваецца і мастацтвазнаўцамі, і глядачамі. Іх работы, дарэчы, заўсёды пэўным чынам вылучаюцца арганізатарамі падобных мерапрыемстваў. Гэта жывапісец-рэаліст Аляксандр Даманаў, графік і жывапісец Усевалад Швайба, неабыякавы да сімвалізму, а таксама Аляксандр Шапко, рознабаковы мастак, які на фестывалі прапанаваў выдатныя скульптуры і графічныя работы. Між тым былі ўручаны і спецыяльныя прызы: ад анлайн-гіпермаркета 21vek.by — Мар'яне Карповіч, ад «Офистон Маркет» — Аляксандру Даманаву і Аляксандру Некрашэвічу.

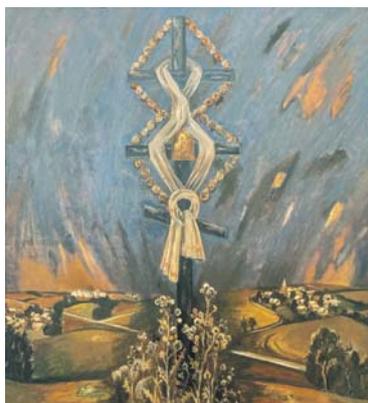
Выстаўка «Postscriptum. Арт-Мінск» у галерэі «Арт-Беларусь» будзе працаваць да 30 чэрвеня. Не абмініце!

Ютэнія ШЫЦЬКА

Дадзена лёсам

Беларусі (1990) і прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2001). Творы Віктара Кірылавіча знаходзяцца ў фондах галоўных музейных збораў Беларусі і ў прыватных калекцыях многіх краін свету.

Стварае мастак у напрамку рэалізму, то-бок, мэга Віктара Барабанцава — найбольш поўна і адэкватна адлюстравач рэчаіснасць у яе разнастайнасці

«Крыж» (з трыціха), 1989 г.

і тыповых рысах. Між тым неабыякавы ён да характэрных сімвалаў і метафар, што выразна відаць па творах выстаўкі «Зямля, што нам дадзена лёсам». Яркі прыклад — складнікі трыціха, прысвечанага тэме Чарнобыльскай аварыі: у яго аснову пакладзены хрысціянскія вобразы: свечка, анёл, крыж...

На працягу ўсяго творчага шляху Віктар Барабанцаў выяўляе сябе як мастака-верніка. Пра гэта сведчыць і створанае ім на працягу жыцця (у тым ліку ўдзел і ў роспісе беларускіх храмаў), і відавочная павага да сакральнага мастацтва, і стаўленне да матэрыяльнай і нематэрыяльнай культурнай спадчыны краіны, да яе мінулага і сучаснасці, так ці інакш звязаных з рэлігійнай традыцыяй. А яшчэ адно сведчанне — стасункі з часам, бо для твораў мастакоў з падобным светапоглядам і увагай да хрысціянскай веры характэрна не самая цесная сувязь з усім забадзённым. Нярэдка на іх палотнах час запавольваецца ці ўвогуле спыняецца. Гэта можа тычыцца і саміх сюжэтаў, і кампазіцыйных рашэнняў, і ключавых вобразаў... Нават калі гаворка ідзе аб партрэтах, а ў гэтым жанры Віктар Барабанцаў таксама вельмі шмат здзейсніў, — немагчыма

«Светлы дзень памяці нашай», 1996 г.

без падказак здагадацца, калі яны былі напісаны: сёння ці гадоў трыццаць таму — настолькі адчувальны ў іх уплыў традыцыі, настолькі моцна замацаваныя правілы свету мастака.

Ютэнія ШЫЦЬКА

Чароўныя матывы Пакістана

Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь вітае гасцей на выстаўцы «Харасто Пакістана: мастацкая спадчына», прыверкаванай да Дня Незалежнасці Ісламскай Рэспублікі Пакістан. Жывапіс і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва адлюстроўвае культурнае багацце краіны і папулярнае яго сярод беларусаў.

Выставачны праект пакістанскіх мастакоў у Нацыянальнай бібліятэцы сімвалізуе моцныя сувязі паміж двума краінамі, якія сёлета адзначаюць 30-годдзе ўсталявання дыпламатычных адносін. Як заўважыў на адкрыцці генеральны дырэктар НББ Вадзім Гігін, падобныя сумесныя праекты працуюць ужо не адзін год, але кожны раз Пасольства Пакістана знаходзіць новыя фарбы, якія з іншага ракурсу паказваюць шмагранную культурна-гістарычную спадчыну краіны.

У экспазіцыі прадстаўлены работы знакамітых пакістанскіх мастакоў: Аміра Камалы, Аішы Камаль, Эрум Ашфак і Фарын Канваль. Іх творчасць аб'ядноўвае міфічны і рэлігійны сімвалізм, што прасочваецца праз дэталі.

Традыцыйная арабская каліграфія Аміра Камалы ўражае тонкімі лініямі, рэлігійным сімвалізмам. Сам аўтар прызначае, што каліграфія нагадвае яму медытацыю, напоўненую разважаннямі, духоўнай энергіяй, імгненнімі пакістанскай гісторыі.

Пасол Ісламскай Рэспублікі Пакістан Саджад Хайдэр Хан на адкрыцці выстаўкі падкрэсліў, што ў гэтым годзе з чатырох прадстаўленых мастакоў выстаўляюцца чатыры жанчыны. Творчасць Аішы Камаль

Хаджы Мухамад Шарыф «Акбар у працэсіі».

вызначаецца дэталізаванасцю шрыфтавых кампазіцый. У экспазіцыі прадстаўлены старажытныя традыцыйныя шрыфты *Thuluth, Moalla, Shikasta*. Беларусы ўжо знаёмы з творчасцю Аішы Камаль. Работы мастачкі выстаўляліся на розных міжнародных выстаўках, у тым ліку ў межах фестывалю «Славянскі базар» у Віцебску. Аіша Камаль выкарыстоўвае лісце чаандзі з чыстага срэбра, пахучыя алеі, акрыл, туш і іншае. Каля адной работы можна правесці гадзіны: бо добра распрацаваны дэталі і яркія колеры прыцягваюць увагу глядача.

Дзякуючы творчасці Фарын Канваль і Эрум Ашфак наведвальнікі могуць бліжэй пазнаёміцца з архітэктурнай і культурнай спадчынай Пакістана. Для пейзажаў творцы выкарыстоўваюць мяккія колеры, дзе пераважаюць цёпла-жоўтыя, ярка-аранжавыя, цёмна-сінія фарбы, уласцівыя ўсходняму жывапісу. Мэта Фарын Канваль — захаваць моманты, уражанні, працаваць з падсвядомасцю і эмоцыямі. Мастачка стараецца перадаць атмасферу і дух тых мясцін, дзе яна павывала адлюстраваць прыгажосць роднай прыроды. Як назіральнік і даследчык Фарын Канваль перадае чароўныя віды пакістанскіх мясцін. Работы «Адлюстраванне», «Сімфонія вуліц Лахора», «Горныя агні Пахары Рошні», «Скарб Карачы», «Начное жыццё, Лахор» накіраваны на захаванне і папулярнае адлюстраванне архітэктурнага багацця краіны.

Эрум Ашфак знаёміць глядача са славымі мясцінамі Пакістана, а пейзажы мастачкі перадаюць разнастайнасць і прыгажосць

прыроды. Работы «Ружы і аблокі», «Святло ў тумане» ўвогуле нагадваюць беларускія краявіды. Аднак на карцінах «Вароты ў сады Шалімар», «Лахорская крэпасць. Від з балкона Джарока», «Альтанка садоў Шалімар» ужо прасочваюцца ўсходнія матывы. Работы Эрум Ашфак нагадваюць нататкі вандруніка, які наведваў памятных гістарычных пабудовы і важныя для культуры краіны селішчы.

Акрамя згаданых сучасных мастакоў у экспазіцыі прадстаўлены работы Хаджы Мухамад Шарыф, Устад Алах Букс «Акбар у працэсіі» і «Партрэт дзяўчыны» адпаведна.

Таксама на выстаўцы можна ўбачыць калаж «Жанчыны», выкананы пакістанскімі фатографамі Башырам Мірза, Ахмедам Первізам, Ікбалам Хусейнам і Колінам Давідам. Для тых, хто ўпершыню знаёміцца з гісторыяй і культурай Пакістана, распрацаваны шэраг фотаработ вядомых збудаванняў, традыцыйных святкаванняў і рэлігійных падзей, прыродных ландшафтаў Пакістана.

Эрум Ашфак «Крэпасць Дэравар, Бахавалтур», 2020 г.

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва прадстаўлена на выстаўцы традыцыйнымі прадметамі быту: керамічнымі вазамі, сталовымі прыборамі, нацыянальным адзеннем, посудам, упрыгожваннямі з оніксу, вырабамі з медзі, пакістанскімі фургончыкамі «*Truckart*». Таксама на выстаўцы можна знаёміцца з літаратурай і даведацца цікавыя гістарычныя факты пра Ісламскую Рэспубліку Пакістан.

Выстаўка працуе ў галерэі «Атрыум» да 26 чэрвеня 2024 года.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

Аіша Камаль «AYAT UL KURSI AND ALHAMD SHAREEF», 2023 г.

Гуру сучаснай каліграфіі

У мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» прайшоў майстар-клас пакістанскага мастака і каліграфа Аміра Камалы «Містычная геаметрыя: духоўнае мастацтва ісламскай каліграфіі». Мерапрыемства было арганізавана пры падтрымцы Пасольства Ісламскай Рэспублікі Пакістан у Рэспубліцы Беларусь.

Амір Камаль ужо даўно працуе ў каліграфіі, з'яўляецца актыўным удзельнікам міжнародных выставак, тэматычных канферэнцый. Аўтар выказвае свае пачуцці праз каліграфію, а крыніца натхнення з'яўляецца ісламскай гісторыяй. Большая частка работ мастака, як паведаміў сам Амір Камаль на майстар-класе, прысвечаны містычнаму руху ў ісламе — суфізму. Яго мэтай з'яўляецца духоўнае выхаванне чалавека, які вызвалены ад паўсядзённай мітусні і змог перасліць негатывныя рысы свайго характару. Мастак падкрэсліў, што дадзены кірунак вельмі папулярны і запатрабаваны ў Пакістане і суседніх краінах.

На майстар-класе Амір Камаль пазнаёміў з асноўнымі тэхнікамі і матэрыяламі, з якімі працуе шмат гадоў. Палітру мастака складаюць адценні, характэрныя для

традыцыйнай арабскай каліграфіі. Гэта сіні, аранжавы, жоўты, белы, чорны, чырвоны колеры. Амір Камаль часцей за ўсё выкарыстоўвае акрыл, чарніла і тонкае залатое пакрыццё. На майстар-класе аўтар працягнуў работу над карцінай, якую пачаў яшчэ ў Пакістане. Гэты твор адлюстроўвае містычныя танцы дэрвішаў (мусульманскі манах). Такі сюжэт дастаткова часта сустракаецца ў творчасці Аміра Камалы. На карціне ўжо быў адлюстраваны сам дэрвіш, мастаку засталася толькі нанесці фінальныя штрыхі ў выглядзе каліграфіі. Наведвальнікі атрымалі магчымасць пазнаёміцца з рэпрадукцыямі ранніх

Амір Камаль «Дэрвіш, які кружыцца», 2019 г.

работ майстра, а таксама паспрабавалі паўтарыць за каліграфам.

Да таго ж пакістанскі мастак пачаў новы твор. Спачатку Амір Камаль працуе над фонам для асноўнага сюжэта, выкарыстоўвае розныя колеры. «Выбар колеру залежыць толькі ад жадання і эмоцый самога мастака», — дзеліцца з глядачамі Амір Камаль. Для творцы каліграфія — гэта медытацыя, дзе фізічны і маральны стан чалавека імкнецца да гармоніі.

Ахвотным навучыцца мастацтва каліграфіі Амір Камаль прапанаваў свае звычайныя матэрыялы: палатно, пэндзлі і фарбы. Потым крок за крокам мастак паказваў, як стварыць карціну ў стылі ісламскай каліграфіі. Спачатку звычайным простым алоўкам мастак нанёс на паперу эскіз. Яркімі фарбамі зрабіў акцэнт на існуючым малюнку, а рознакаляровыя штрыхі зрабілі фон карціны больш глыбокім. Плаўныя пераходы даюць малюнку аб'ём. Тонкія, але ўпэўненыя рыскі аформіліся ў стройныя прыгожы ўзор. Упэўненымі рухамі аўтар стварае шэдэўр на звычайнай паперы. Акрамя фарбаў і алоўка, мастак выкарыстоўвае маркеры, што здаецца вельмі прагрэсіўным элементам у класічным мастацтве.

Фрагмент з майстар-класа.

Многіх цікавіць, што пішуць мастакі-каліграфы на сваіх работах? Часцей за ўсё гэта выпадковы набор літар, асабістыя філасофскія разважання ці пэўныя радкі з Карана. Мастацтва каліграфіі развіваецца з кожным годам, захоўвае старажытныя традыцыі і набывае рысы сучаснасці. Падобныя майстар-класы садзейнічаюць умацаванню культурных сувязей і абмену вопытам паміж мастакамі розных кірункаў.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА, фота аўтара

Збіральнікі народнай песні

Шалеюць скразнякі эпох.
Я чую, як Айчына кліча
На раздарожжы ўсіх дарог
Не разгубіць свайго аблічча.

Анатоль Грачанікаў

Канец XVIII — пачатак XIX ст. характарызуецца фарміраваннем нацыянальнай самасвядомасці славянскіх народаў і звязанай з ёю цікавасцю да сваёй гісторыі. Адною з праяў нацыянальна-патрыятычнага руху стаў славянскі фалькларызм, які выступаў як сродак барацьбы за захаванне народнай годнасці. Адначасова са зборам і вывучэннем фальклору стварэннем на яго аснове твораў у народным стылі асабліва цікавасць праяўляецца да роднай мовы.

У ліку першых, хто прызнаваў беларускую мову як самастойную, надзеленую нацыянальна-спецыфічнымі рысамі і асаблівасцямі ў галіне фанетыкі, граматыкі і лексікі, быў барысаўчанін Адам Чарноцкі, які ўсё жыццё пражыў з псеўдабіяграфіяй Зарыяна Даленгі-Хадакоўскага (1784—1825). Палескія песні, запісаныя ім у 1814—1819 гг. — першая спроба комплекснага, сістэматызаванага запісу песень у іх жанравай разнастайнасці і ў вялікай колькасці (больш за 2000 узораў), а таксама на вялікай тэрыторыі — ад Карпат да Гомеля. Але лёс спадчыны яго склаўся так, што песенны збор не быў надрукаваны.

Да выдатнай плеяды славянскага Адраджэння належыць і Ян Чачот (1796—1847), якому ўдалося ажыццявіць самую буйную публікацыю беларускай песеннай пазіі ў першай палове XIX ст. Сучасная фалькларыстыка мае ў сваім распараджэнні запісы народных песень, зробленыя прыкладна на працягу апошніх 200 гадоў. У асноўным з часоў Аляксандра Пушкіна ў Расіі і Яна Чачота на Беларусі. Яны — сучаснікі. І яны — пачынальнікі.

Пушкін першы сярод рускіх пісьменнікаў ацаніў ролю народа ў стварэнні нацыянальнай культуры і пачаў мэтанакрапана вывучаць фальклор. Задачу народнасці літаратуры разумей як вывучэнне псіхалогіі, складу душы і асаблівасцей народнага менталітэту. Гэтыя рысы, на яго думку, ярчэй за ўсё адлюстраваны ў фальклору. Пачынаючы з Пушкіна і дзякуючы Пушкіну літаратура ўпершыню адкрыла шлях пазнання народа праз яго ж творчасць.

Сылка ў Міхайлаўскае — значны этап у асваенні пэтам фальклору. Ён пачынае сур'эзна і глыбока вывучаць сямейна-побытавыя і календарныя абрады, запісваць песні, маючы на

Ян Чачот.

мэце выданне зборніка. Збіранне іх прадаўжае і ў Болдзіне...

Руская народная песня была той глебай, з якой вырастала руская літаратурная песня. Немагчыма раздзяліць народную песню і пазію Пушкіна. Вершы Аляксандра Сяргеевіча вельмі напеўныя — многія з іх сталі рамансамі. На 500 вершаў створана больш за 2000 рамансаў (на многія яго творы пісалі рамансы адразу некалькі кампазітараў). Не толькі ў рускай, але і ў сучаснай літаратуры няма паэта, які б зраўняўся з А. Пушкіным па музыкальнасці. Яму належыць крылаты выраз: «Одной любви музыка уступает, // Но и любовь — мелодия... Свет пачуццў чалавека і музыка, паводле яго, узаемазвязаныя...

Аляксандр Пушкін быў выдатным майстрам інтэрпрэтацый фальклорных твораў. Самым яскравым прыкладам яго мастацкага ўвасаблення фальклорных крыніц могуць служыць казкі. Напрыклад, «Казка пра рыбака і рыбку» вельмі падобная да журботнай народнай песні. Тры разы лёс дараваў шансы... і тры разы гэты шанс не быў выкарыстаны. І — усё! Ты — каля разбітага карыта!

Аляксандр Сяргеевіч першы сказаў пра песню як сродак самавыяўлення народнага духу. Голас яго быў рэхам голасу народа, і таму ён уваў і вывеў асноўны матыў народнай песні ў вершы «Домік у Каломне».

Па-першае, Пушкін вызначае дыяпазон выканаўцаў тужліва-журботнай песні (ад фурмана і да паэта). Ён разумей, што паэт выяўляе ў творчасці найлепшае народнае (і фурманскае таксама!). Потым ідзе вызначэнне песні: «Грустный вой // Песнь руская». Вой, выццё — гэта плач, лямант, галашэнне... І, нарэшце, дае дыяпазон выяўлення рускай душы ў песні,

назваючы яе галоўную прыкмету: «Начав за здравіе, за упокой // Сведём как раз...» Ён добра ведаў, што весялоць народа часам выліваецца ў гукі, напоўненыя тугой, сумам і маркотай... Немагчыма больш ёмка і трапна вызначыць і музычны характар, і змест народнай песні. Гэта сведчанне таго, як глыбока Пушкін адчуваў рускую народную песню...

Але ж ён быў не толькі паэт, інтэрпрэтар, але і вучоны-даследчык. Меў намер выдаць зборнік песень, напісаць тэарэтычнае даследаванне (ёсць толькі план, у якім ён вылучае і ўпершыню абазначае гістарычныя песні).

Як відаць, Пушкін і яго паплечнікі вельмі многа зрабілі для асваення фальклору, але пакласці пачатак выданню народных песень у першай палове XIX ст. так і не ўдалося. Гэты практычны пачын увасобіўся ў дзейнасці першага сапраўднага беларускага фалькларыста Яна Чачота.

Невынішчальны нацыянальны дух у пачатку XIX ст. жыў толькі ў фальклору ды яшчэ ў творчасці філарэтаў і філаматаў (членаў тайных студэнцкіх таварыстваў і аб'яднанняў). Трагічным быў лёс гэтых людзей: арышты, ссылка, турмы... Кожны з іх заслужыў увагу ў памяці нашчадкаў за сваю высакоронную ахвярнасць. Гэта былі пачынальнікі нацыянальнай літаратуры новага часу.

Да іх належыць і Ян Чачот, які ад захалпення беларускай народнай пазіі перайшоў да творчасці на мове свайго народа. У цёмную ноч прыгонніцтва, калі фанабэрыстае панства, нічым не жадаючы быць падобным да «мужыка»-беларуса, амаль цалкам выраклася мовы роднай зямлі і перайшло — у побыце і ў друку — на «панскую» польскую мову, ён рашуча стаў на бок свайго народа, пачаў ствараць літаратуру якраз на роднай мове, бо добра разумей, што «...плод без зярняці не плод. // І без мовы — сельніцтва мы, не народ» (У. Паўлаў). У 1837—1846 гг. выдаў у Вільні шэсць зборнікаў народных песень, апошні два ў арыгінале — на беларускай мове.

Гэта была падзея надзвычайнай важнасці — упершыню пасля двухсотгадовага маўчання са старонак добра аформленых друкаваных кніг на ўвесь голас загучала жывое народнае слова. Ян Чачот, які ведаў шэсць (!) замежных моў, смела і доказна загаварыў, што беларуская мова — не дыялект рускай або польскай, а самастойная, мае багату гісторыю, адлюстраваную ў літаратуры і фальклору.

Фальклорныя зборнікі Яна Чачота з яго ўласнымі вершамі яскрава засведчылі факт нараджэння новай беларускай літаратуры і адначасова выхад на гістарычную сцэну аднаго з самабытных

і вялікіх славянскіх народаў. Гэты подзвіг паэта высокая ацаніў у 1914 годзе ў артыкуле «Беларускае адраджэнне» Максім Багдановіч, калі назваў яго першым беларускім пісьменнікам-адраджэнцам.

Ян Чачот сабраў каля тысячы аўтэнтычных народных песень і выдаў іх пад назвай «Вясковыя песенькі з-пад Нёмана, Дняпра, Дзвіны...». Яны вылучаюцца высокімі паэтычнымі якасцямі і заслужана папракаць сённяшняе часы, калі мы не зборам русліва гэтых помнікаў і не перададзім нашчадкам.

Выдаўшы першы друкаваны збор беларускіх народных песень, Ян Чачот падрываў глебу для навуковых даследаванняў народнай творчасці. У яго запісах пададзены практычна ўсе жанры ў цыкле земляробчага календара беларусаў: калядкіны, валачобныя, веснавыя, купальскія, вясельныя і інш.

Ян Чачот — першаадкрывальнік чароўнай песеннай душы беларусачкаліўніка, якіх заўважыў таксама геніяльны рускі паэт Міхаіл Лермантаў і паказаў у паэме «Литвинка». Ян Чачот быў цудоўным пэтам-песеннікам. Да нас дайшло каля 30 яго вершаў, змешчаных у шасці тамах беларускіх народных песень. Вершы лёгка каліліся на музыку, бо ён быў надзвычай чуйны да мелодыі слова. Песню «Прэч, прэч, сум, нудота...» вельмі любіла моладзь. Твор быў напісаны на матыў песні «Сем дзён малаціла, шастак зарабіла...». Ахвотна спявала моладзь і іншыя яго песні, што былі створаны на матыў беларускіх народных.

У 1996 годзе былі выдадзены (паўтара стагоддзя знаходзіліся ў архіве!) Чачотавы «Спевы пра даўніх ліцьвінаў да 1434 года» — своеасабліва гісторыя старажытнай Беларусі ажно ў 55 песьнях-баладах. Ян Чачот у свой час марыў, каб «Спевы» спяваліся... Вядомы фалькларыст Васіль Ліцьвінка ў адным з артыкулаў выказаў пажаданне, «каб яны сталі мастацка-гістарычнай хронікай будовы магутнай беларускай дзяржавы!».

І тое, і другое заслужыў вае вялікай увагі, бо хто ж, як не Ян Чачот, напісаў гісторыю старажытнай Беларусі ў песьнях і паставіў Беларусь на карту Еўропы? Ён быў пачынальнікам! А збіральнік і прапагандыст народнай песні за гэтыя 200 гадоў было вельмі многа...

Ніна КАЛЕНЧЫКАВА

Шматгадовае сяброўства

15 чэрвеня ў Маскве прайшла прэзентацыя міжнароднага калектыўнага зборніка «С пушкінскай строкой», прысвечанага 225-годдзю з дня нараджэння вялікага майстра слова А. С. Пушкіна. У выданне ўвайшлі выдатныя творы 48 аўтараў з Расіі і Беларусі. На мерапрыемства, арганізаванае Міжнароднай акадэміяй рускай славеснасці (МАРС), сабраліся літаратуразнаўцы, члены рускіх літаратурных таварыстваў, кіраўнікі і члены дэпартаменту славеснасці і СМІ Федэрацыі дзеячаў культуры і мастацтваў, кандыдаты філалагічных і псіхалагічных навук, дацэнты і чытачы з многіх гарадоў Расіі і Беларусі.

Падчас прэзентацыі.

член Саюза пісьменнікаў Беларусі, Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, Саюза пісьменнікаў Расіі, кандыдат псіхалагічных навук, паэт, празаік, публіцыст Наталля Саветная (Беларусь), суаўтар і складальнік буклета афарызмаў, прысвечана А. С. Пушкіну, паэт Ларыса Антонава (Беларусь) ды іншыя.

Новыя знаёмствы, меркаванні і вадгукі на творы Аляксандра Сяргеевіча з'явалі ўсіх удзельнікаў мерапрыемства. Хачу сказаць усім вялікі дзякуй за цяпло і сяброўства, павагу і любоў да літаратурнага слова, да творчасці А. С. Пушкіна. І асабліва падзяка за ўзнагароды, якімі былі адзначаны складальнікі

калектыўнага зборніка «С пушкінскай строкой». Міжнароднай акадэміяй рускай славеснасці літаратурна прэмія імя А. С. Пушкіна прысуджана старшын Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, заслужанаму дзеячу культуры Рэспублікі Беларусь, паэту, празаіку, публіцысту, перакладчыку Міхаілу Пазнякову, а таксама Валянціну Баюканскаму і аўтару гэтых радкоў. Прэмія імя А. С. Пушкіна за буклет афарызмаў адзначана член літаратурнага аб'яднання «Ліра» горада Баранавічы, кіраўнік студэнцкага аб'яднання «Поэтический портал» пры Баранавіцкім дзяржаўным універсітэце Ларыса Антонава. Ад дырэктара Інстытута агульнага развіцця горада Масквы пісьмо падзякі атрымалі Міхаіл Палякоў, Наталля Саветная, Аляксандр Калеснік ды іншыя творцы.

Шматгадовае творчае сяброўства ўвучалася шматлікімі паспехамі, а сустрэча дазволіла вызначыць новыя сумесныя планы на літаратурнай нівелі.

Тамара КАВАЛЬЧУК

Фота даслана аўтарам

Наперадзе — цэлае жыццё

Іх чакае чытач

Яны вельмі сціплыя, таму што яшчэ нясмелыя. Хтосьці ўжо мае выдадзеныя кнігі, публікацыі ў перыядычным друку, перамогі ў прэстыжных конкурсах. Хтосьці толькі пачаў гэты шлях у мастацтва. У канцы мая бягучага года Гродзенскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі ў горадзе над Нёманам арганізаваны і праведзены абласны семінар маладых літаратараў. Мы ўскладаем на іх вялікія надзеі. Дарагія юныя калегі, наперадзе цэлае жыццё! Вас чакаюць багатая культурная спадчына, наша шырокая грамадскасць, такая патрабавальная і прыныпова. І, вядома ж, вас чакае галоўная дзючая асоба літаратурнага працэсу — чытач, без якога няма сэнсу ўсё гэта пачынаць.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК
Фота даслана аўтарам

Удзельнікі і арганізатары абласнога семінара маладых літаратараў Гродзеншчыны. Гродна, Цэнтральная гарадская бібліятэка імя А. Макаёнка.

Андрэй ДАРОЖКІН (г. Гродна)

Напэўна, пасталеў

То не дзень выгарае заўзята —
то без колераў вочы, валоссе...
Не зацягне ў будзённае свята
незнамых людзей шматгалоссе.

Не спяваю я ў велічным хоры,
што забыўся на ўласную веліч.
Ды і сольна аб ічасці і горы
не ўздаю ўжо песень тых безліч.

Я міжволі ўглядаюся ў ішрань:
ці то хмары, ці то пустазёлкі —
вочы хлопца сцягнулі яшчэ ў рань
без блакіту ва ўсмішцы вясклі.

Валасы? Ззялі іскрамі жыта,
што злівалася з сонцам на ўзбоччы.
Ні віхурчыка ў іх не спавіта —
ды сцягнулі, як вуліцы ўночы.

Адбярэце, што сэрцу заўгодна
для свайго і майго дабрабыту,
ды пакіньце з усмішкай лагоднай
промень сонца і трошкі блакіту...

Хабар хмарам

Як здолеў адишукаць цябе
між тысяч зорак,
калі яны, як ты, ліюць святло на нас?
Штоноч выходзіў я на ўтоены падворак:
пакуль суседзі спяць —
для нас патрэбны час.

«Ды дзе ж цябе знайсці?»
Навокал ціха-ціха.
Нібы пухнаты кот,
тут лашчыцца туман.
Дарэмна ўсё? Іх шмат?
То для мяне не ліха.
Нясмела вочы ўзняў:
«Адкуль чакаць падман?»

А зорак не відаць, бо хмары неба скралі!
Ніколі, ты павер, так цёмна не было.
Я за цябе аддаў са слоў сваіх каралі —
не згну, далібог, бо ёсць тваё святло.

Вольга АЛІЗАР (г. Гродна)

Чарнавік не патрэбен
Раз у год у акно заглядае вясна,
Раз у год у краіну

вяртаюцца птушкі.
Дык навошта пісаць чарнавік, а пасля
Траціць час, каб раскрыць
непатрэбныя дужкі.

Лепей ранкам прагнуцца
і выбегчы ў двор,
Што ёсць моцы ўдыхнуць і вясны,
і паветра.
Хай адчыніцца сэрцу дзівосны прастор,
Які пахам цудоўным нагадае лета,

Які кліча сабраць непаўторны букет,
Апрануцца да пятак у розныя фарбы
І прыняць падарунак — ічаслівы білет
На чароўны маршрут
«да матулі і таты».

А што з вуснаў і крокаў —
пакласці ў кішэнь,
Хай наш лёс самастойна
пасля вырашае.
Чарнавік нам, вясна, не патрэбен яшчэ,
А памылімся мы —
хай жыццё прабачае...

Ксенія УРБАНОВІЧ (Свіслацкі раён)

★ ★ ★
Давай цішэй імчаць на полі,
Прамытым летняй малацьбой,
Цішэй варочацца з дарогі,
Усланай летняю расой.

Імчацца жаўранкам маленькім
Па небе сінім наўздагон
І даражыць адной хвілінай,
Праведзенай з самім сабой.

Вольга НАВІЦКАЯ (Ваўкавыскі раён)

Звычайніца

Я ападаю, як кволы лісток,
Самотна і неспяхова.
Я н'ю цябе. Ты мой апошні глыток —
Канчаецца наша размова.

Як наша апошняя восень, адна.
Адна я на свеце заўсёды.
І шнарам кладзецца лістоў караван.
На сэрца маё праз нягоды.

Пакутую я. Вечарамі больш мне
Не пішаю... Жыццё маё — вязніца.
Не прыйдзеш сцяжынаю ты да мяне.
Дык хто ж для цябе я?! Звычайніца.

Лёсавызначальная вясна

Гэта вясна наш лёс вызначае.
Песціць і цешыць усмішку маю.
І лёс наш ічаслівым быць абяцае,
Як моцна трымаеш руку ты маю.

Вочы блішчаць,
быццам бы дыяменты.
Позірк кідаюць ласкавы на твар.
Гучаць нам з табоя
апладысменты,
Як мы праходзім прыгожы бульвар.

Гэта ж апладысменты каханню,
Што злітавала нас у адно.
Шчаслівая, веру твайму я прызнанню,
Нібы не ў рэальнасці я, а ў кіно.

Твае пацалункі —
бы сонейкі ў жыцце.
І рукі твае — гэта воблакаў пух.
Ты радасць мне дорыш,
я — бы ў аксамяце.
І веру ў вечны каханьня наш рух.

Нагалья ЛАБЕЕВА (г. Слонім)

Аснова Прытча

Пад зямлёй цякла Рака. Кожная кропелька ў ёй амывала пячынкі ды маленькія каменчыкі. Кожнаму каменчыку хацелася быць у яе рэчышчы. Але людзі не ведалі аб гэтай Рацэ, ды і не патрэбна была яна ім, бо навокал столькі наземных рэк!

У тым месцы, дзе была сярэдзіна Ракі, людзі вырашылі пабудаваць Вежу з прыгожымі балконамі. Убачыўшы сваю вышыню і красу, заганарылася Вежа ды кажа:

— Да нябесаў дастаюць рукі мае, на высокія аблокі глядзяць вочы-вокны мае. Я самая высокая, самая прыгожая!

Пачула гэта Рака і спакойна адказвае ёй шлохам хваляў сваіх:
— Я трымаю на сваёй спіне пласты зямлі, а яны трымаюць цябе.
Але не слухала Вежа — ды не разумела слоў Ракі.

— Ніхто мяне не трымае. Я сама сябе трымаю. Людзі зрабілі падмурак мой, на ім я і стаю, — смеючыся адказала Вежа.

Горка стала Рацэ, сышла яна глыбока ў зямлю. А ў гэты час Вежа раптам, як ад ветру, нахілілася ўбок.

Зямля пакінула яе, таму што не стала самага галоўнага, сціплага, нябачнага вачам, але такога значнага — падземнай Ракі — асновы пластоў зямлі.

Вежа не змала гэтак доўга прастаяць. Праз месяц яна пачала руйнавацца. Прайшло зусім няшмат часу, і яна назаўсёды абвалілася на зямлю. Засталіся пасля яе толькі каменні ды пыл. Пласты зямлі сышлі глыбока ўніз, акуратна ды гарманічна ўсклаліся яны на аснову.

Фота Святаны Гаргонскай.

Фантастычныя тэорыі

У арт-гасцёўні «Высокае м’ста» пачаў работу выставачны праект «Ненапісаныя тэксты» казахстанскага мастака Вячаслава Люй-Ко і пеяцбургскага кераміста Сяргея Лядзьева. Абодва мастакі звяртаюцца ў сваёй творчасці да культурнай спадчыны розных народаў свету.

Вячаслаў Люй-Ко скончыў мастацка-графічны факультэт Казахскага нацыянальнага педагагічнага ўніверсітэта імя Абая ў горадзе Алматы. Малады творца амаль адразу пачаў удзельнічаць у міжнародных і рэспубліканскіх выстаўках. Вячаслаў Люй-Ко, расказваючы пра свае работы, падкрэслівае, што ён адлюстроўвае ненапісаныя тэксты, Сяргей Лядзьеў праз свае творы дае магчымасць вярнуць слова ў фізічны свет. «Тэкст» кожнага экспаната адсылае наведвальніка да старажытных культурных крыніц, поўных загадак і таямніц. У экспазіцыі прадстаўлены работы мастакоў за апошнія тры гады.

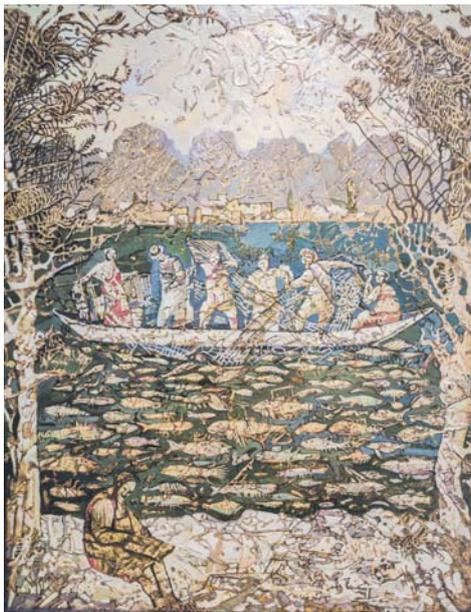

Сяргей Лядзьеў «Хадзіць па моры», 2024 г.

Вячаслаў Люй-Ко ў сваіх творах выкарыстоўвае прыдуманы ім самім алфавіт. Яго знакі нагадваюць старадаўнюю мову, на якой размаўлялі актэці ці народ мая. Дзякуючы гэтай лексіцоне, мастак разглядае прыроду чалавека, якая заўсёды імкнецца да вышэйшага. Вячаслаў Люй-Ко даўно прафесійна супрацоўнічае з тэатрам, таму некаторыя яго работы нагадваюць сцэнічныя пастаноўкі, быццам на невялікім палатне можна

Вячаслаў Люй-Ко «Лайцы «чалавекаў»», 2024 г.

Вячаслаў Люй-Ко «Здарэнне на возеры», 2024 г.

ўбачыць цэлы спектакль. Дэталізаванасць — адна з характэрных рыс творчасці Вячаслава Люй-Ко. Карціны аўтара можна разглядаць бясконца, таму што кожны элемент добра прапрацаваны. Нягледзячы на тое, што чалавек па прыродзе заўсёды імкнецца да вышэйшага, мастак лічыць важным помніць, што самаўзвышэнне можа прывесці да духоўнай слепаты і амаральных паводзін.

У работах Вячаслава Люй-Ко часта сустракаецца вобраз Вавілонскай вежы з біблейскіх гісторыяў. Сюжэты разнастайных спаборніцтваў, культывае святкаванне ў адсылае глядача да архаічных культур. Асабліваць персанажаў мастака ў тым, што кожны з іх выконвае сваю ролю, не прывязваючыся да астатніх герояў. Стыль Вячаслава Люй-Ко нагадвае сюррэалізм. Твор «У пошуках неба» прываблівае вялікай колькасцю элементаў, якія, на першы погляд, не звязаны адзін з адным. Тут можна ўбачыць і лятучы карабель, як у знакамітай казцы, і дырыжабль, які нагадвае рыбу, і паветраны шар, што падывае да нябёсаў цэлы горад. Твор прасякнуты сімвалізмам, які можна заўважыць ужо ў назве. «У пошуках неба» расказвае пра доўгі шлях чалавецтва да мяккіх халодных аблокаў, пачынаючы з самага нізу — з акіяна. Карціна з фантастычнымі матывамі нікога не пакіне абьякавым.

Дыптых «Шляхі, дарогі, адлегласці» спадабаецца ўсім, хто калісьці цікавіўся гісторыяй старажытнага Егіпта і ўсяго Сярэдняга Усходу. Адна частка выканана

ў яркіх цёплых колерах: чырвоны, аранжавы, ружовы, жоўты. Гэта быццам сякотно дзень пасярод велізарнай пустыні. Але на другой частцы прыходзіць цёмная ноч, яе сінія, блакітныя, зялёныя фарбы кантрастуюць з цёплым днём. Аўтар звяртаецца да міфалогіі старажытнага Егіпта, умела спалучаючы яе з падзеямі сучаснасці.

Да міфалогіі і філасофскіх разважанняў Вячаслаў Люй-Ко звяртаецца ў творы «І ўся гісторыя зямлі...». Вялікая чарапаху ў аснове — гэта вядомы сімвал жыцця, на якой, па меркаваннях нашых продкаў, трымаўся свет. Аднак замест трох кітоў аўтар выбраў вобразы мядзведзя, насарога і буйвала. Не забыўся мастак і пра грэчаскую міфалогію, таму па абодва бакі размясціліся тытаны, трымаючы плоскую зямлю.

Работы казахстанскага майстра пакідаюць незабыўны ўражанні. Разглядванне карцін творцы — гэта цэлая даследчая работа, дзе трэба знайсці сувязі паміж элементамі і адсылкі на знакамітыя творы, якія аўтар таленавіта схваў на сваіх палатках.

Творчасць кераміста Сяргея Лядзьева добра дапаўняе мудрагелістыя работы Вячаслава Люй-Ко. Сэнс свайго мастацкага працэсу кераміст вызначае як гульню — функцыю, напоўненую сэнсам. Сам творца кажа, што кераміка вяртае яго ў дзіцінства, дзе можна было гуляць і эксперыментаваць з рознымі вобразамі. «Марскую» тэматыку работ Вячаслава Люй-Ко дапаўняюць творы Сяргея Лядзьева «Хадзіць па моры» і «Давер». Апошняя работа ў выглядзе рыб вельмі нагадвае знакамітую геранію савецкага мультфільма «У сінім моры, у белае пене...». Кераміст працуе ў жанры анімалістыкі, што адлюстравана ў творах «Давер», «Сакавіцкія каты», «Цмокі».

Сяргей Лядзьеў «Давер», 2024 г.

Выстаўка «Ненапісаныя тэксты» дае волю фантазіі, асабістай творчасці і неверагодным тэорыям. Работы, прадстаўленыя ў экспазіцыі, у будучыні могуць стаць на адзін узровень са знакамітымі шэдэўрамі мінулага — «Нідэрландскімі прыказкамі» Пітэра Брэйгеля, «Садам зямных асалод» Іераніма Босха і інш.

Выстаўка працуе да 4 жніўня.
Лізавета КРУПІНЬКОВА,
фота аўтара

зваротная сувязь

Нашай гісторыі радкі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкай і пазнавальнай перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». Герой чарговага апавяду — паэт Уладзімір Папковіч.

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з драматургам Ксеніяй Штэлянковай, якая ўзімае тэму генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — аповесць Алеся Савіцкага «Карабін» аб полацкіх падлетках, якія разам з народнымі мсціўцамі змагаліся з нямецкімі акупантамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны (у выкананні Маргарыты Захары). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — роман Уладзіміра Багамолава «У жніўні сорак чацвёртага».

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Міколы Аўрамчыка.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў. Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя. Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lit_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галуны рэдактар — 325 85-25
адказны сакратар — 377 99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 20.06.2024 у 11.00
Ум. друку: арж. 3,72
Наклад — 678

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1313
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюць.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніцэў
Іван Чарота
Іван Штэйнер